

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

เอกสารและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องของการดำเนินการวิจัย ที่เกี่ยวกับการใช้แนว
การจัดประสบการณ์ชั้นอนุบาลศึกษา ซึ่งจะนำเสนอในบทนี้เป็น 2 เรื่อง คือ

1. เอกสารและผลงานวิจัยเกี่ยวกับหลักสูตร
2. เอกสารและผลงานวิจัยเกี่ยวกับแนวการจัดประสบการณ์ชั้นอนุบาลศึกษา

เอกสารและผลงานวิจัยเกี่ยวกับหลักสูตร

ความหมายของหลักสูตร

คำว่า "หลักสูตร" ปัจจุบันได้มีผู้นำคำนี้มาใช้กันอย่างกว้างขวาง และมีผู้ให้
ความหมายแตกต่างกันไปตามทัศนะของนักการศึกษาแต่ละท่าน ดังเช่น

สวัสต์ จงกล (2521: 20) กล่าวว่า หลักสูตรหมายถึง ข้อกำหนดที่วางด้วย
จุดมุ่งหมายของการศึกษา แนวทางการดำเนินงาน เนื้อหาสาระซึ่งให้ผู้เรียนมีความรู้
ทัศนคติ และพฤติกรรมสอดคล้องกับจุดมุ่งหมายของการศึกษา

สุมิตร คุณานุกร (2523: 2-3) กล่าวว่า หลักสูตรระดับชาติ หมายถึง
โครงการให้การศึกษา เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้ความสามารถ คุณลักษณะสอดคล้อง
กับความมุ่งหมายทางการศึกษาที่กำหนดไว้ และหลักสูตรระดับโรงเรียน หมายถึง โครงการ
ที่ประมวลความรู้และประสบการณ์ทั้งหลายที่โรงเรียนจัดให้กับนักเรียน ไม่ว่าจะป็นภายใน
หรือภายนอกโรงเรียนก็ตาม เพื่อให้นักเรียนพัฒนาไปตามความมุ่งหมายที่กำหนดไว้

กู๊ด (Good 1973: 157) กล่าวว่า หลักสูตร หมายถึง

1. เนื้อหาที่จัดไว้เป็นระบบให้ผู้เรียนได้ศึกษา เพื่อให้จบชั้นหรือรับประกาศนียบัตร
ในหมวดวิชาสำคัญ ตัวอย่างเช่น หลักสูตรสังคมศึกษา หลักสูตรพลานามัย

2. ค่าโครงสร้างไปของเนื้อหาหรือสิ่งเฉพาะที่จะต้องสอน ซึ่งโรงเรียนจัดให้แก่เด็ก เพื่อให้เด็กมีความรู้จนจบชั้นหรือได้รับประกาศนียบัตร เพื่อให้สามารถเข้าเรียนต่อทางอาชีพต่อไป

3. กลุ่มวิชา และประสบการณ์ที่กำหนดไว้ ซึ่งนักเรียนได้เล่าเรียนภายใต้การแนะนำของโรงเรียนหรือสถาบัน

จากความหมายของหลักสูตรที่กล่าวมาข้างต้น พอสรุปได้ว่า หลักสูตรหมายถึงโครงการที่ประมวลความรู้ กิจกรรม และประสบการณ์ทั้งภายในและภายนอกโรงเรียนที่จัดให้นักเรียนได้พัฒนาในทุก ๆ ด้าน แต่การให้ความหมายของหลักสูตรควรจะแตกต่างกันไปตามระดับของการศึกษา ทั้งนี้เพราะขอบเขตและภาระหน้าที่ของการศึกษาในแต่ละระดับนั้นแตกต่างกัน

องค์ประกอบของหลักสูตร

ในการพิจารณาหลักสูตรในรูปองค์ประกอบแล้ว จะพิจารณาได้หลายรูปแบบและขอบเขต ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับแนวคิดของนักการศึกษาแต่ละท่าน ดังเช่น

สังข์ อุทรานันท์ (2528: 189) กล่าวว่าหลักสูตรที่ดีควรจะกล่าวถึงสิ่งต่อไปนี้

1. เหตุผลและความจำเป็นของหลักสูตร
2. จุดมุ่งหมายของหลักสูตร ซึ่งควรจะมีทั้งจุดมุ่งหมายทั่วไปและจุดมุ่งหมายเฉพาะ
3. เนื้อหาสาระและประสบการณ์
4. การเสนอแนะเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอน
5. การเสนอแนะเกี่ยวกับการใช้สื่อการเรียนการสอนและแหล่งวิชาการในชุมชน
6. การประเมินผล

สมิทร คุณานุกร (2523: 9) กล่าวว่า หลักสูตรมีองค์ประกอบ 4 องค์ประกอบคือ

1. ความมุ่งหมาย
2. เนื้อหา

3. การนำหลักสูตรไปใช้

4. การประเมินผล

ทาบ (Hilda Taba 1962: 10) กล่าวว่า หลักสูตร จะประกอบด้วยสิ่ง
ต่อไปนี้

1. วัตถุประสงค์ทั่วไป และวัตถุประสงค์เฉพาะวิชา
2. เนื้อหาวิชา และจำนวนชั่วโมงสำหรับการสอนแต่ละวิชา
3. กระบวนการเรียนการสอนหรือการนำหลักสูตรไปใช้
4. โครงการประเมินตามหลักสูตร

การนำหลักสูตรไปใช้

หลักสูตร เปรียบเสมือนแผนยุทธศาสตร์ของการศึกษาที่จะนำไปสู่ความสำเร็จที่
ต้องการ ซึ่งต้องขึ้นอยู่กับการนำหลักสูตรไปใช้ อาจกล่าวได้ว่า หลักสูตรจะประสบผลสำเร็จ
มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลนั้น ขึ้นอยู่กับผู้บริหารโรงเรียน และครูผู้สอนจะต้องมีความรู้
ความเข้าใจมีความชำนาญในการใช้หลักสูตร มีนักการศึกษาหลายท่านได้ให้ความเห็นเกี่ยวกับการ
การนำหลักสูตรไปใช้ เช่น สมิตร์ คุณานุกร (2523: 131-132) กล่าวถึง การนำ
หลักสูตรไปใช้ว่า รวมถึงกิจกรรม 3 ประเภท คือ การแปลงหลักสูตรไปสู่การสอน การจัด
ปัจจัยและสภาพต่าง ๆ ภายในโรงเรียนให้หลักสูตรบรรลุถึง เป้าหมาย และการสอนของครู
โดยได้อธิบายรายละเอียดของกิจกรรมทั้ง 3 ประเภท ไว้ดังนี้คือ

1. การแปลงหลักสูตรไปสู่การสอน

โดยทั่ว ๆ ไปแล้ว หลักสูตรระดับชาติจะกำหนดความมุ่งหมาย เนื้อหาวิชาที่
สอนกิจกรรมประกอบการเรียนการสอน และการประเมินผลไว้อย่างกว้าง ๆ มีลักษณะ
ยืดหยุ่นได้ เพื่อสะดวกแก่การนำไปปรับใช้ให้เข้ากับสภาพท้องถิ่น หรือของโรงเรียน ดังนั้น
ครูจึงไม่สามารถที่จะนำหลักสูตรไปสอนได้ เมื่อยังไม่มีการดัดแปลง ถ้าจะกล่าวรวม ๆ แล้ว
การแปลงหลักสูตรไปสู่การสอน หมายถึง การตีความหมาย และการกำหนดรายละเอียด
ของหลักสูตร สิ่งที่ผู้นำหลักสูตรไปใช้จะต้องตีความหมาย ก็คือ ความมุ่งหมายของหลักสูตร
ส่วนในเรื่องการกำหนดรายละเอียดนั้น ขอยกตัวอย่างดังนี้ คือ หลักสูตรกำหนดเนื้อหาไว้ว่า
"สภาพแวดล้อมในชุมชนหรือท้องถิ่นที่นักเรียนอาศัย ผู้นำหลักสูตรไปใช้ต้องกำหนดรายละเอียด

เอาเองว่า จะให้นักเรียนได้เรียนเกี่ยวกับเรื่องอะไรของชุมชนบ้าง เนื้อหาในตัวหลักสูตร ไม่อาจกำหนดลงไปอย่างชัดเจน เพราะผู้สร้างหลักสูตรไม่อาจประมวลรายละเอียดของสภาพ ชุมชนทุกแห่งลงไปหลักสูตรระดับชาติได้

2. การจัดปัจจัยและสภาพต่าง ๆ เพื่อการใช้หลักสูตร

การใช้หลักสูตรจะสัมฤทธิ์ผลตามความมุ่งหมายได้นั้น จำเป็นต้องมีปัจจัยหลาย ๆ ด้านมาเสริม ทั้งนี้เพราะการนำหลักสูตรไปปฏิบัติที่โรงเรียน ผู้บริหารควรสำรวจดู ปัจจัยและสภาพต่าง ๆ ของโรงเรียนว่า เหมาะสมกับการนำหลักสูตรมาปฏิบัติหรือไม่ ผู้บริหาร ต้องคำนึงถึงขนาดของห้องเรียนและจำนวนนักเรียน ห้องสมุด วัสดุอุปกรณ์การสอนต่าง ๆ ต้องมีให้พร้อม การจัดการการสอน การจัดครูเข้าสอน ประมวลการสอน โครงการสอน แบบเรียน ฯลฯ เหล่านี้เป็นปัจจัยที่ส่งเสริมหรือสกัดกั้นการปฏิบัติงานของครูตามที่หลักสูตร กำหนดไว้

3. การสอนของครู

ครูเป็นตัวจักรที่สำคัญที่สุดของการนำหลักสูตรไปใช้ การเอาใจใส่ต่อการสอน ให้สอดคล้องกับความมุ่งหมายของหลักสูตร การเลือกวิธีสอนที่เหมาะสม ฯลฯ เหล่านี้เป็น ปัจจัยที่จะชี้ชะตาของหลักสูตรทั้งสิ้น ผู้บริหารมีหน้าที่คอยให้ความรู้ ให้ความสะดวก ให้คำแนะนำ และให้กำลังใจแก่ครู เพื่อให้การสอนของครูและการเรียนของเด็กบังเกิดผลตาม ความมุ่งหมายของหลักสูตร บทบาทของผู้บริหารในการนำหลักสูตรไปใช้นั้น แท้จริง คือ การบริหารงานด้านวิชาการนั่นเอง

วิชัย วงษ์ใหญ่ (2523: 184-191) กล่าวถึง การนำหลักสูตรไปใช้ ต้องดำเนินการในเรื่องต่าง ๆ ดังนี้คือ

1. การเตรียมวางแผนงานเพื่อการใช้หลักสูตร

ครูหรือผู้บริหาร จะต้องวิเคราะห์หลักสูตรว่า จุดมุ่งหมายของการพัฒนา หลักสูตร และการสอนครั้งนี้ มีเป้าประสงค์ที่แท้จริงคืออะไร และสอดคล้องกับความต้องการ และความสนใจของผู้เรียนและชุมชนเพียงไร การนำหลักสูตรมาปรับใช้นั้นทางโรงเรียนมีความพร้อมต่อการเปลี่ยนแปลงอย่างไร วัสดุประกอบหลักสูตรและแหล่งข้อมูลต่าง ๆ

จะจัดทำได้อย่างไร และโดยวิธีใด งบประมาณ อาคารสถานที่พอเพียงหรือไม่ การเตรียมบุคลากรเกี่ยวกับการใช้หลักสูตรจะทำโดยวิธีใด จึงจะเข้าใจหลักสูตรอย่างแท้จริง การนำหลักสูตรไปใช้ แม้ว่าตัวหลักสูตรจะพัฒนาขึ้นมาดีเลิศเพียงใด ถ้าการใช้หลักสูตรขาดความเข้าใจ และความไม่พร้อม การพัฒนาหลักสูตรไปสู่จุดหมายที่กำหนดไว้ อาจจะไม่ประสบความสำเร็จได้ยาก

2. การจัดเตรียมอบรมครูเพื่อใช้หลักสูตร

ควรจัดอบรมในรูปของการประชุมเชิงปฏิบัติการ ให้ครูได้ศึกษาวิเคราะห์ถึงปัญหาของหลักสูตร และจะนำไปปรับใช้ได้อย่างไร โดยการสร้างกำหนดการสอน ประมวลการสอน การเลือก และจัดประสบการณ์การเรียนรู้

3. การจัดครูเข้าสอน

การจัดครูเข้าสอน ควรคำนึงถึงการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ โดยยึดจุดมุ่งหมายของหลักสูตรเป็นหลัก พยายามจัดประสบการณ์ให้ครบถ้วนตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตรเป็นสำคัญ

4. การจัดตารางสอน

หลักของการจัดตารางสอนจะต้องคำนึงถึง การเรียนรู้วิชาต่าง ๆ ไม่ควรใช้เวลาเท่า ๆ กัน ระดับความยากง่ายของการเรียนรู้ก็ย่อมแตกต่างกัน นอกจากนี้ช่วงการเรียนรู้จะต้องเป็นไปเพื่อส่งเสริมพัฒนาการของผู้เรียน และเหมาะสมกับความสามารถของผู้เรียน การใช้อาคารสถานที่ ห้องเรียน โรงฝึกงาน หอจดทดลอง จะต้องมีการใช้ตลอดเวลา จึงจะถือว่าการใช้อาคารสถานที่เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

5. การจัดบริการวัสดุประกอบหลักสูตรและสื่อการเรียน

การจัดทำแผนการสอน คู่มือครู เอกสาร และสื่อการเรียน เป็นสิ่งสำคัญที่จะต้องจัดทำ แผนการสอนจะช่วยให้ครูเห็นแนวทางชัดเจนยิ่งขึ้นว่าจะสอนอย่างไร จะเลือกกิจกรรมและประสบการณ์อย่างไร การจัดทำสื่อการเรียนอาจจะร่วมกันทำ เป็นการประหยัดแรงงานและงบประมาณที่สำคัญที่สุด ผู้เรียนได้เรียนรู้ตามความสามารถ ความถนัด ความสนใจของผู้เรียน และตรงกับความต้องการของชุมชน

6. การประชาสัมพันธ์การใช้หลักสูตร

การประชาสัมพันธ์การใช้หลักสูตร เป็นสิ่งที่จะช่วยให้เกิดความเข้าใจในพฤติกรรมที่จะเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม การใช้สื่อมวลชนเป็นเครื่องช่วยประชาสัมพันธ์หลักสูตร เช่น วิทยุ โทรทัศน์ และหนังสือพิมพ์จะช่วยให้ได้มาก

7. การจัดสภาพแวดล้อมและการเลือกสรรโครงการกิจกรรมเสริมหลักสูตร

การจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้ออำนวยต่อการเรียนเป็นสิ่งสำคัญและจะต้องคำนึงถึง เพราะการเรียนรู้ของเด็กไม่ได้เกิดขึ้นอยู่เฉพาะในห้องเรียนเท่านั้น สภาพแวดล้อมภายนอกห้องเรียน ก็จะเป็นส่วนช่วยให้เด็กเกิดการเรียนรู้ได้ การบริการด้านวิชาการแก่ครู ก็เป็นส่วนหนึ่งที่จะช่วยในการพัฒนาหลักสูตรให้เป็นไปได้โดยง่ายมีประสิทธิภาพ ซึ่งอาจจะจัดทำโดยส่งไปศึกษาอบรมระยะสั้นในเรื่องที่กำลังปฏิบัติอยู่ เพื่อเสริมความเข้าใจใหม่ทัศนคติอันกว้างขวางขึ้น การไปร่วมประชุมสัมมนา การศึกษาดูงาน การเชิญวิทยากรมาสาธิต การส่งเสริมผู้ที่มีความชำนาญเฉพาะด้านที่แตกต่างกันได้มีโอกาสเผยแพร่ความรู้ซึ่งกันและกัน เป็นต้น

8. การจัดโครงการประเมินผลการใช้หลักสูตรและการปรับปรุงหลักสูตร จะต้องกระทำเป็นขั้นตอน ถ้าจุดมุ่งหมายของหลักสูตรกำหนดไว้อย่างชัดเจน การประเมินผลเพื่อปรับปรุงก็จะทำได้ง่าย และตรงจุดว่าการปรับปรุงควรจะเริ่มที่จุดใดบ้าง

จะเห็นได้ว่า การนำหลักสูตรไปใช้ประกอบด้วยกิจกรรม 3 ประการ คือ

1. การแปลงหลักสูตรไปสู่การสอน ประกอบด้วย กิจกรรมต่าง ๆ คือ การทำแผนการสอนและการจัดทำเอกสารประกอบหลักสูตร
2. การจัดปัจจัยและสภาพต่าง ๆ เพื่อการใช้หลักสูตร ประกอบด้วยกิจกรรมต่าง ๆ คือ การเตรียมบุคลากร สื่อการเรียนการสอน และสถานที่ที่ใช้สอนและฝึกปฏิบัติ
3. การจัดการเรียนการสอน ประกอบด้วยกิจกรรมต่าง ๆ คือ กิจกรรมการเรียนการสอน กิจกรรมเสริมการเรียนการสอน เทคนิคและวิธีสอน และการวัดและประเมินผลการเรียน

เอกสารและผลงานวิจัยเกี่ยวกับแนวการจัดประสบการณ์ชั้นอนุบาลศึกษา

ความเป็นมาและความสำคัญของโครงการอนุบาลชนบท

การพัฒนาเด็กปฐมวัยมีความสำคัญมาก ดังจะเห็นได้จากการที่สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ 2529: 1) กล่าวถึงการจัดการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษาว่า มีจุดมุ่งหมายเพื่อสร้างเสริมพัฒนาการของเด็กให้เจริญเติบโตเต็มตามศักยภาพ และเตรียมความพร้อมในการเรียน เนื่องจากเด็กช่วงอายุตั้งแต่ปฏิสนธิ - 6/7 ปี เป็นช่วงที่มีพัฒนาการทุกด้าน โดยเฉพาะด้านสติปัญญาเจริญในอัตราสูง และด้านนิสัยอยู่ในระหว่างกำลังก่อรูป แต่พัฒนาการด้านสติปัญญา มีความซับซ้อนมาก จะพัฒนาได้มาก-น้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับปัจจัยด้านพันธุกรรมและสิ่งแวดล้อม เด็กในชนบทโดยทั่วไปมีสิ่งแวดล้อมที่ด้อยกว่าเด็กในเมืองแทบทุกด้าน หากปล่อยให้ทรัพยากรบุคคลของชาติเติบโตตามยถากรรม ขึ้นอยู่กับฐานะของบิดามารดาแล้ว เด็กที่บิดามารดามีฐานะด้อยด้านเศรษฐกิจและสังคมจะยิ่งเสียเปรียบยิ่งขึ้น ส่งผลให้ประชากรรุ่นต่อไปแตกต่างกันอย่างชัดเจน ซึ่งจะก่อให้เกิดปัญหาด้านเศรษฐกิจ และสังคมตามมาอีกหลายประการ หากพิจารณาโดยส่วนรวมแล้ว จะเห็นว่าเท่าที่ผ่านมา การจัดการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษานั้น เด็กในเมืองเท่านั้นที่มีโอกาสได้รับการบริการ แต่เด็กในชนบทเป็นจำนวนน้อยมากที่จะมีโอกาสได้รับการศึกษาในระดับนี้ ซึ่งเป็นปัญหาอย่างยิ่ง ในเรื่องของความเสมอภาคในการให้บริการทางการศึกษา ระดับก่อนประถมศึกษาของรัฐที่จะดำเนินการให้เป็นไปตามนโยบายของการจัดการศึกษาที่เร่งรัดและสนับสนุนให้ชุมชนร่วมรับภาระกับหน่วยงานของรัฐในการอบรมเลี้ยงดูเด็กระดับก่อนประถมศึกษาในชนบทท้องถิ่นที่ห่างไกลและแหล่งเสื่อมโทรม (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ 2529: 19) ด้วยเหตุดังกล่าว สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติจึงได้ดำเนินการ "โครงการอนุบาลชนบท" ขึ้น โดยมีวัตถุประสงค์ที่สำคัญดังนี้ (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ 2530: 2)

1. เพื่อให้เด็กกลุ่มอายุ 4-6 ปีในชนบท ได้เรียนชั้นเด็กเล็กหรืออนุบาล เพื่อได้รับการสร้างเสริมพัฒนาการด้านต่าง ๆ และเตรียมความพร้อมในการเรียนอย่างถูกต้อง
2. เพื่อเฝ้าระวังความบกพร่องต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้นแก่เด็กกลุ่มอายุ 4-6 ปี ได้ตั้งแต่แรก (Early Prevention)

3. เพื่อศึกษาและพัฒนา รูปแบบการจัดการศึกษาขั้นเด็กเล็กและอนุบาลในชนบทให้มีประสิทธิภาพ
4. เพื่อศึกษาและพัฒนาสื่อการสอนที่เหมาะสมกับสภาพชนบท
5. เพื่อศึกษาและพัฒนากระบวนการสร้างเสริมพัฒนาการและเตรียมความพร้อมของเด็กไทยในชนบทที่มีลักษณะแตกต่างกัน

จากวัตถุประสงค์ดังกล่าว ระบุให้เห็นถึงความสำคัญของทรัพยากรบุคคลกลุ่มเด็กระดับปฐมวัย คณะรัฐมนตรี (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ 2520: 2) จึงได้มีมติให้ดำเนินการโครงการอนุบาลชนบท เมื่อวันที่ 11 มีนาคม 2529 เปิดขยายชั้นเรียนอนุบาลศึกษาหลักสูตร 2 ปี ในพื้นที่ชนบท โดยมีเป้าหมายเพื่อความเสมอภาคและเพื่อการพัฒนาเด็กอย่างแท้จริง ทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญา เป็นการลดความเสียเปรียบด้านสิ่งแวดล้อมและโอกาสในชีวิตของเด็กชนบท ซึ่งจะสามารถพัฒนาได้มากน้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับสิ่งแวดล้อมที่ถูกต้อง โดยเฉพาะอาหารสำหรับร่างกายและอาหารสำหรับสมอง เด็กจะได้รับทางประสาทสัมผัสต่าง ๆ เมื่อได้กิน ได้จับต้อง สังเกต คิดพิจารณาทดลองกับสิ่งแวดล้อมรอบตัว จากการทำกิจกรรมในชั้นอนุบาลซึ่งจัดให้มีกิจกรรมต่าง ๆ ให้เด็กได้เล่นและกระทำ เพื่อพัฒนากลไกกล้ามเนื้อเล็กและประสาทสัมผัสให้พร้อมที่จะเรียนในระดับต่อไป

แนวการจัดประสบการณ์ชั้นอนุบาลศึกษา

การจัดการศึกษาในระดับอนุบาลศึกษา เป็นการจัดการศึกษาเพื่อปูพื้นฐานชีวิตที่ดีให้แก่เด็กไทย ในวัย 4-6 ขวบ ให้มีโอกาสได้รับการเสริมสร้างพัฒนาทั้ง 4 ด้าน คือ ร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ จิตใจและสังคม เพื่อเป็นการเตรียมตัวที่จะเป็นคนไทยที่มีคุณภาพของประเทศต่อไป

หลักการของแนวการจัดประสบการณ์ชั้นอนุบาลศึกษา

1. เป็นประสบการณ์ที่มุ่ง ส่งเสริมสร้างพัฒนาทางร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ จิตใจ และสังคม เพื่อปูพื้นฐานชีวิตที่ดีให้แก่เด็กไทย

2. เป็นประสบการณ์ที่มุ่งสนองความต้องการและความสนใจของเด็กโดยให้สอดคล้องกับระดับวุฒิภาวะ
3. เป็นประสบการณ์พื้นฐานที่มุ่งส่งเสริมให้เด็กคิดเป็น ทำเป็น และแก้ปัญหาเป็น
4. เป็นประสบการณ์ที่มุ่งปลูกฝังให้เด็กมีพื้นฐานที่ดีด้านคุณธรรม และจริยธรรม

จุดมุ่งหมายของแนวการจัดประสบการณ์ชั้นอนุบาลศึกษา

แนวการจัดประสบการณ์ชั้นอนุบาลศึกษา มุ่งหมายที่จะปลูกฝังให้เด็กมีพัฒนาการตามศักยภาพของแต่ละคนในด้านต่าง ๆ ดังนี้

1. มีทักษะพื้นฐานที่จะเรียนในระดับประถมศึกษา
2. มีความรักและมีความภูมิใจในความสำเร็จของตนเอง มุ่งมั่นในความดีงาม และรู้คุณค่าของชีวิต
3. เป็นสมาชิกที่ดีของสังคม รู้หน้าที่ของตนเองและเสียสละเพื่อสังคมตามควร แดว้ยและโอกาส
4. มีคุณธรรม จริยธรรม และมีความรักในศิลปวัฒนธรรมประเพณีที่ดีงาม

อายุ ระยะเวลาและเวลาเรียน

อายุ

การจัดการศึกษาในระดับอนุบาลศึกษานี้ เป็นการจัดการศึกษาให้แก่เด็กที่มีอายุระหว่าง 4-6 ปี

ระยะเวลา

ระยะเวลาในการจัดการศึกษา มีระยะเวลา 2 ปี คือชั้นอนุบาลปีที่ 1 และชั้นอนุบาลปีที่ 2

เวลาเรียน

1. ในรอบหนึ่งปี เด็กควรมีเวลามาโรงเรียนไม่น้อยกว่าที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนด

จุดมุ่งหมาย	รายการประสบการณ์	เนื้อหา
พัฒนาการด้าน อารมณ์และจิตใจ	<ul style="list-style-type: none"> -การระวังรักษาความปลอดภัย -การผ่อนคลายความเครียด -มีสุขภาพจิตที่ดีและมีความสุข -รู้จักควบคุมอารมณ์ตนเอง -ในการทำงานและอยู่ร่วมกับผู้อื่น -รู้จักเอาใจเขามาใส่ใจเรา 	<ul style="list-style-type: none"> -การวาดภาพงานศิลปะ -การใช้สี -การพิมพ์ภาพ - การปั้น ฉัก ตัดปะ รอย และประดิษฐ์ -การฟังนิทานและเรื่องราว -การร้องเพลง - คำคล้องจอง -การเล่นบทบาทสมมติ -ประชาธิปไตยเบื้องต้น -ความมีระเบียบวินัยในตนเอง -การยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น -การรู้จักใช้สิทธิของตนเอง และเคารพสิทธิของผู้อื่น -การเป็นผู้นำและผู้ตามที่ดี -ความขยันและความอดทน -ความซื่อสัตย์ -การประหยัด -การเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ -ความเมตตากรุณา -ความสามัคคี

จุดมุ่งหมาย	รายการประสบการณ์	เนื้อหา
พัฒนาการด้านสังคม	<ul style="list-style-type: none"> - มีความรู้สึกที่ติดตนเอง - ฝึกความมีระเบียบวินัย และการรู้จักรับผิดชอบ ในหน้าที่ของตน - การเล่นและการทำงาน ร่วมกับผู้อื่น - การรู้จักรอคอย - การเอาใจเขามาใส่ใจเรา - การเป็นผู้ที่มีบุคลิกภาพ และมารยาทที่ดี - การสื่อความหมาย กับผู้อื่น 	<ul style="list-style-type: none"> - การประสบความสำเร็จในการทำงานจากกิจกรรมศิลปะ - การเป็นที่ยอมรับในกลุ่ม - ทำหน้าที่และการปฏิบัติต่อบุคคลอื่น - การปฏิบัติตามกฎระเบียบของ โรงเรียน/ห้องเรียน - การปฏิบัติตามตารางกิจกรรม กิจกรรมประจำวันและการช่วยเหลือตนเอง - การยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น - การรู้จักรอคอยตามลำดับ - การเป็นผู้นำและผู้ตามที่ดี - การรู้จักใช้สิทธิของตนและเคารพสิทธิของผู้อื่น - มีมารยาทไทย ๆ - การทำความเคารพ-ไหว้ และ ทักทาย - การกราบพระ กราบผู้ใหญ่ - การรับของ - การกล่าวขอบคุณ ขอโทษ - สามารถใช้ภาษาในการติดต่อ สื่อความหมาย ความต้องการ ของตนได้

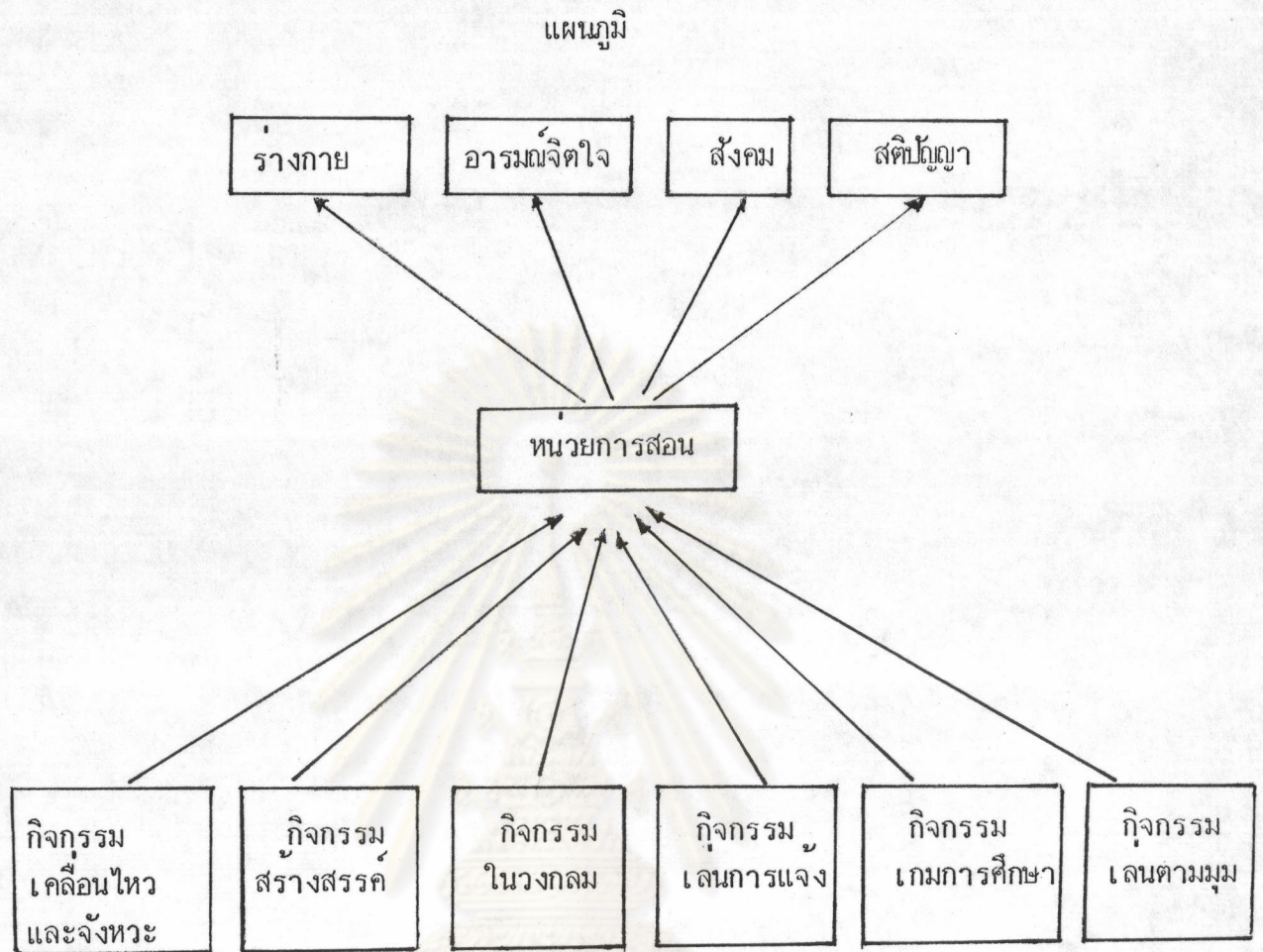
จุดมุ่งหมาย	รายการประสบการณ์	เนื้อหา
พัฒนาการด้านสติปัญญา	<p>-การรับรู้ทางประสาทสัมผัสทั้ง 5 การชิม การมอง การดม การสัมผัสและการฟัง</p> <p>-การฝึกคิดแก้ปัญหาที่อาจจะประสบในชีวิตประจำวัน</p> <p>-การฝึกคิดสร้างสรรค์</p>	<p>-การวาดภาพ ฉีก ตัด ปะ ร้อย ประติษฐ์</p> <p>-การสังเกต การทดลอง ความเหมือนความต่างของวัตถุต่าง ๆ</p> <p>-การฝึกฟังเสียงดนตรี และคำที่แตกต่างกัน</p> <p>-การสังเกตสิ่งที่ขาดหายไปและสิ่งที่สัมพันธ์กัน</p> <p>-การเปลี่ยนแปลงของกลางวัน กลางคืน ฤดูกาล ปραฏกการณ์ทางธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมรอบ ๆ ตัว</p> <p>-การนับ การแบ่ง-จำนวน</p> <p>-การปรับตัวในการอยู่รวมกันในสังคมเป็นกลุ่ม</p> <p>-การรวบรวมข้อมูล และการฝึกทดลองแก้ไข้ปัญหา</p> <p>-การชั่ง - การตวง</p> <p>-การเคลื่อนไหวตามจินตนาการตามเพลง</p> <p>-ทำงานศิลปะ เช่น ภาพวาด พิมพ์ ประติษฐ์ ฯลฯ</p> <p>-การฟังนิทาน - เรื่องราว</p> <p>-การเล่าเหตุการณ์และเรื่องราวตามจินตนาการ</p>

จุดมุ่งหมาย	รายการประสบการณ์	เนื้อหา
	<p>-ความจำ</p> <p>-เพิ่มพูนระยะความสนใจ</p> <p>-พัฒนาการสื่อความหมายโดยใช้ภาษา</p>	<p>-จดจำสิ่งที่หายไป จดจำลักษณะของวัสดุต่าง ๆ ที่ได้พบเห็นมา</p> <p>-จำคำศัพท์ใหม่ ๆ ที่ได้รับ</p> <p>-จำเนื้อเพลง พูดเลียนแบบคำหรือประโยคสั้น ๆ คำคล้องจอง คำกลอน</p> <p>-จำจำนวนที่ไม่เรียงลำดับ เป็นต้น</p> <p>-ฝึกท่องคำคล้องจองที่มีจำนวนคำมากขึ้น</p> <p>-ฝึกฝนทำกิจกรรมศิลปะที่ใช้ระยะเวลามากขึ้น</p> <p>-ฟังนิทาน เรื่องราวที่ยาวนานขึ้น</p> <p>-ทำกิจกรรมที่ใช้เวลามากขึ้น</p> <p>-ฝึกความพร้อมในการฟัง ฝึกฟังคำสั่ง และสามารถปฏิบัติตามได้</p> <p>-การเล่นที่เสริมประสบการณ์ทางภาษา เช่น ร้องเพลง ท่องคำกลอน เล่าเหตุการณ์ที่พบเห็น</p> <p>-การเล่นนิทานจากภาพ จากซ้ายไปขวา</p> <p>-การปฏิบัติตนในการใช้หนังสือ</p>

จุดมุ่งหมาย	รายการประสบการณ์	เนื้อหา
	-สนใจในสิ่งแวดล้อม รอบ ๆ ตัว	-บ้านของเรา -โรงเรียนของเรา -ชุมชนของเรา -สิ่งที่อยู่รอบ ๆ ตัว -พืช - สัตว์ -น้ำ - ดิน - ทราบาย - หิน -กลางวัน - กลางคืน -ฤดูกาล -ปรากฏการณ์ธรรมชาติ -ประเพณี วันสำคัญ

และเราสามารถนำรายการประสบการณ์และเนื้อหามาจัดกิจกรรมให้กับเด็กได้
 พัฒนาตรงตามจุดมุ่งหมายทั้ง 4 ด้าน โดยผ่านหน่วยการสอน ดังแผนภูมิข้างล่างนี้

ศูนย์วิทยทรัพยากร
 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

การจัดประสบการณ์และกิจกรรมสำหรับเด็กระดับก่อนประถมศึกษา

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (มป.ว. 1-9) ได้วางจุดมุ่งหมายและแนวการจัดประสบการณ์สำหรับเด็กก่อนประถมศึกษา ไว้ดังนี้

1. จุดมุ่งหมาย

จุดมุ่งหมายของการจัดการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษา คือ เพื่อส่งเสริมพัฒนาการตามวัยของเด็กทั้ง 4 ด้าน ซึ่งได้แก่ ด้านร่างกาย อารมณ์-จิตใจ สังคม และสติปัญญา

2. แนวทางการจัดประสบการณ์สำหรับเด็กระดับก่อนประถมศึกษา

แนวทางการจัดประสบการณ์หรือหลักสูตร คือ ขอบข่ายที่ครูจะต้องจัดกิจกรรม เพื่อให้เด็กได้พัฒนาตามวัยครบทั้ง 4 ด้าน ซึ่งได้แก่ ด้านร่างกาย อารมณ์-จิตใจ สังคม และสติปัญญา โดยมีชั่วโมงจะให้อ่านเขียนได้ตั้งเช่น ในระดับประถมศึกษา แต่เป็นการปูพื้นฐานหรือพัฒนาทักษะที่จำเป็นต่อการเรียนรู้ เช่น ทักษะในการสังเกตโดยผ่านประสาทสัมผัสทั้ง 5 เป็นต้น

3. หลักในการบูรณาการแนวทางการจัดประสบการณ์ (หลักสูตร) สำหรับเด็กระดับก่อนประถมศึกษา

แนวทางการจัดประสบการณ์สำหรับเด็กปฐมวัยนั้น ไม่ได้แบ่งเป็นรายวิชา แต่จัดรวมกัน (บูรณาการ) เป็นหน่วยการสอนและจะประมวลทักษะต่าง ๆ ให้เด็กได้เรียนรู้

ในการบูรณาการแนวทางการจัดประสบการณ์สำหรับเด็กระดับก่อนประถมศึกษาชั้น มีหลักที่ควรยึดถือดังนี้

3.1 ยึดเด็กเป็นหลัก แนวทางการจัดประสบการณ์ควรเน้นเรื่องที่เด็กสนใจและใกล้ตัวเด็ก เช่น สัตว์เลี้ยง บ้านของเรา โรงเรียนของเรา ฯลฯ นอกจากนี้การจัดกิจกรรมให้บรรลุตามแนวทางการจัดประสบการณ์ ควรเปิดโอกาสให้เด็กได้เลือกทำกิจกรรมตามความสนใจของเด็ก ซึ่งอาจเป็นกิจกรรมที่ทำเดี่ยว หรือกิจกรรมกลุ่มก็ได้

3.2 สอดคล้องกับพัฒนาการของเด็ก ในแต่ละห้องเรียนมีเด็กหลายคน ซึ่งอาจจะมีความสามารถไม่เท่าเทียมกัน ดังนั้นควรจัดกิจกรรมที่มีความยากง่ายเหมาะสมกับวัยของเด็กและควรมีปะปนกันอยู่ ถ้าเป็นไปได้ครูควรจัดกิจกรรมที่เปิดกว้าง เช่น กิจกรรมการเล่นน้ำ การเล่รถล้อกวาด วาดภาพ ฯลฯ ซึ่งเป็นโอกาสให้เด็กได้ทำกิจกรรมตามความสามารถของตนและให้มีเวลานานเท่าที่เด็กจะต้องการ

3.3 ให้เด็กได้เรียนรู้หลายทักษะจากกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่ง

องค์ประกอบสำคัญในการจัดประสบการณ์ชั้นอนุบาลศึกษา

1. การวางแผน ในการดำเนินการวางแผนนี้ จะต้องคำนึงถึงเนื้อหาหรือประสบการณ์ ซึ่งจะจัดให้เด็กได้รับความรู้อย่างเต็มที่ที่เหมาะสมกับความต้องการ ระยะเวลาความสนใจ ความสามารถของเด็ก การวางแผนที่ดีจะช่วยเป็นกุญแจไขให้การสอนไปสู่ความสำเร็จ ทั้งนี้เพราะประโยชน์ที่จะได้รับจากการวางแผน คือ (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ 2525: 59)

- 1.1 การวางแผนจะช่วยให้เชื่อมั่นและมั่นใจขึ้น
- 1.2 การวางแผนจะช่วยให้ระมัดระวังและเชื่อได้ว่า จุดมุ่งหมายเนื้อหาอุปกรณ์และกิจกรรม และการประเมินผล ประสานกัน
- 1.3 การวางแผนทำให้การสอนได้ผลคุ้มค่ากับเวลาที่เสียไป ได้ผลทั้งครูและเด็ก
- 1.4 การวางแผนเชื่อได้ว่ากรยกตัวอย่างและการใช้ภาพประกอบได้อย่างเพียงพอ
- 1.5 การจัดกิจกรรมโดยมีการวางแผนได้ผลดีช่วยเด็กเป็นรายบุคคลได้ดีกว่า
- 1.6 ผลจากการที่วางแผนในการจัดกิจกรรมจะทำให้การจัดการเรียนการสอนและประสบการณ์ต่อเนื่องกัน
- 1.7 การวางแผนการจัดกิจกรรม ช่วยให้การวัดผลไปสู่จุดมุ่งหมายดีขึ้น
- 1.8 การวางแผนล่วงหน้าทำให้เชื่อได้ว่าการทำงานจะยืดหยุ่นได้ดีขึ้น

2. การจัดตารางกิจกรรมประจำวันสำหรับเด็ก

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ได้ตั้งเกณฑ์ในการจัดทำตารางกิจกรรมประจำวัน ดังนี้ คือ (ราศี ทองสวัสดิ์ และคณะ 2529: 41-42)

2.1 หลักการจัดกิจกรรมประจำวัน

- 1) การจัดกิจกรรมต้องคำนึงถึงตัวเด็กเป็นสำคัญ
- 2) กิจกรรมที่จัดต้องมีหลาย ๆ แบบ ดังนี้

-จัดกิจกรรมให้เด็กทำเป็นรายบุคคลที่อาจเลือกทำด้วยตนเอง
 ใหม่มากที่สุด คือ 75 %

-จัดกิจกรรมให้เด็กทำเป็นกลุ่มเล็ก 15 %

-จัดกิจกรรมรวม 10 %

3) กิจกรรมที่จัดควรมีทั้งในและนอกห้องเรียนในอัตราส่วนใกล้เคียงกัน

4) กิจกรรมที่จัดให้ควรมีทั้งกิจกรรมสงบและกิจกรรมที่ต้องออกกำลัง

กิจกรรมสงบ ได้แก่ การสนทนา การฟังนิทานหรือเพลง การดูหนังสือ การเล่นเกม
 สันตนาการ เล่นทรายและน้ำ การบริหารและจังหวะ การเล่นเกมไม่ลอค การเล่นเกม
 ช่างไม้ การทำสวน การเลี้ยงสัตว์

2.2 การกำหนดกิจกรรม เมื่อใดหลักเกณฑ์ข้างต้นมาแล้วก็อาจกำหนด
 กิจกรรมได้ดังนี้

1) การเคลื่อนไหวและจังหวะ

2) กิจกรรมสร้างสรรค์ (ศิลปะศึกษา)

3) กิจกรรมกลุ่มหรือกิจกรรมในวงกลม

4) การเล่นเกม

5) การเล่นเกมกลางแจ้ง

6) การเล่นเกมการศึกษา

2.3 การจัดกิจกรรมลงในตารางกิจกรรมประจำวัน

กิจกรรมที่กล่าวมาอาจแยกได้ 3 ประเภท คือ

1) กิจกรรมที่ต้องออกกำลังหรือสำรวจจิตใจ มุ่งความสนใจไปยัง
 คำพูดของครู หรือเพื่อน ซึ่งได้แก่ การเคลื่อนไหวและจังหวะ และกิจกรรมกลุ่ม กิจกรรม
 ประเภทนี้สำหรับเด็ก 5 ขวบ ไม่ควรใช้เวลาเกิน 20 นาที หากนานกว่านี้เด็กอาจ
 เหน็ดเหนื่อยหรือเบื่อหน่ายได้

2) กิจกรรมที่เด็กทำอย่างเสรี เช่น การเล่นเกมต่าง ๆ ใน
 ห้อง หรือการเล่นเกมกลางแจ้ง กิจกรรมประเภทนี้เด็กจะทำความสนุกเพลิดเพลิน แม้จะ
 ใช้เวลานานขึ้นก็จะไม่เบื่อหน่าย โดยทั่วไปก็มักจัดในช่วงเวลา 30-40 นาที

3) กิจกรรมการเล่นที่มีกติกา ได้แก่ เกมการศึกษา เวลาที่กำหนดให้จะอยู่ระหว่างประเภทที่ 1 และ 2 คือ ประมาณ 25-30 นาที

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ได้กำหนดตารางกิจกรรมประจำวัน เพื่อเป็นแบบอย่าง แต่ก็สามารถยืดหยุ่นได้ตามความเหมาะสมพร้อมทั้งได้จัดทำแผนการจัดประสบการณ์ ประกอบการใช้ตารางกิจกรรมประจำวันไว้ด้วย และรูปแบบของตารางกิจกรรมประจำวันที่กำหนดไว้ดังนี้ คือ (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ 2528: 1)

08.30 - 08.45 น.	รับเด็กเป็นรายบุคคล ตรวจสอบสภาพ บันทึกคำพูดเด็กพาเด็กไปห้องน้ำ
08.45 - 09.00 น.	เคารพธงชาติ และสวดมนต์
09.00 - 09.10 น.	สนทนา ข่าว เหตุการณ์
09.10 - 09.30 น.	การเคลื่อนไหวและจังหวะ
09.30 - 10.30 น.	กิจกรรมสร้างสรรค์และเล่นตามมุม
10.00 - 10.40 น.	พัก (รับประทานอาหารว่าง)
10.40 - 11.00 น.	กิจกรรมกลุ่ม
11.00 - 11.30 น.	เล่นกลางแจ้ง
11.30 - 12.30 น.	พัก (รับประทานอาหาร)
12.30 - 14.00 น.	นอนพักนอน
14.00 - 14.20 น.	เก็บที่นอน ล้างหน้า
14.20 - 14.30 น.	พัก (รับประทานอาหารว่าง)
14.30 - 14.55 น.	เกมการศึกษา
14.45 - 15.00 น.	สรุป

3. กิจกรรมเสริมการจัดประสบการณ์

เป็นกิจกรรมที่ปรากฏในตารางกิจกรรมประจำวัน ซึ่งเป็นกิจกรรมสำหรับเสริมบทเรียน ช่วยแก้ปัญหาพฤติกรรมของเด็ก ผ่อนคลายความเครียด ฯลฯ จะไม่ทราบล่วงหน้าว่าปัญหาเหล่านั้นจะเกิดขึ้นในตอนใด จึงไม่บรรจุไว้ในแผนการจัดประสบการณ์

รวมทั้งเป็นกิจกรรมที่เด็กต้องทำอยู่เสมอ ได้แก่ (ราศี ทองสวัสดิ์ และคณะ 2529: 82)

- 3.1 การเล่านิทาน
- 3.2 การร้องเพลง
- 3.3 การท่องคำคล้องจอง
- 3.4 การเก็บเด็ก
- 3.5 อุปกรณ์ที่ใช้เสริมกิจกรรม

พัฒนาการของนักเรียนชั้นอนุบาล

นักเรียนชั้นอนุบาล เป็นเด็กที่มีอายุส่วนใหญ่ระหว่าง 3-5 ปี และมีการเปลี่ยนแปลงหลาย ๆ ด้าน คือ จะมีการพัฒนาการด้านต่าง ๆ ดังนี้ (หน่วยศึกษานิเทศก์ สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ 2525: 15-17)

1. พัฒนาการด้านร่างกาย

เด็กอายุ 3-5 ปี จะมีความสูงระหว่าง 35-44 นิ้ว น้ำหนักระหว่าง 23-55 ปอนด์ เด็กบางคนอาจมีขนาดผิดไปจากธรรมดาขึ้นอยู่กับรูปแบบของกรรมพันธุ์และสิ่งแวดล้อม เด็กอายุ 5 ปี บางคนมีฟันกราม 1 ซี่ บางคนมี 2 ซี่ - 6 ซี่

เด็กส่วนมากกล้ามเนื้อสายตายังไม่พร้อมที่จะเคลื่อนไหวหรือเคลื่อนไหวสายตามัววัตถุจนกว่าจะมีอายุ 3-4 ปี การควบคุมกล้ามเนื้อตาให้จับภาพได้ชัดเจนยังยากอยู่หลังจาก 6 ปีแล้ว การควบคุมกล้ามเนื้อตาจะพัฒนาอย่างรวดเร็ว การบังคับกล้ามเนื้อของเด็ก 3 ปี ส่วนมากสามารถบังคับมือให้ตักอาหารรับประทานได้โดยไม่หกหล่น ถ้ามีเครื่องมือที่เหมาะสมกับลักษณะรูปร่างของเด็ก การควบคุมทางการขยับถ่ายก็แตกต่างกันตามวุฒิภาวะและความพร้อม การช่วยเหลือตนเองในการขยับถ่าย แดงกายผลัดเปลี่ยนเสื้อผ้า ยังขึ้นอยู่กับชนิดของเสื้อผ้า

ลักษณะร่างกายของเด็ก จะสามารถบังคับกล้ามเนื้อหยิบจับสิ่งของ ปีนาย ลื่นตัว กลิ้งตัว และเล่นเครื่องเล่นต่าง ๆ เช่น เครื่องเล่นที่มีล้อลาก ชิงช้าและสิ่งของอื่น ๆ ที่คล้ายคลึงกัน การทรงตัวของเด็กวัย 3-5 ปี ยังไม่ดี ไม่สามารถหยิบจับลูกบอล ลูกใหม่ ๆ ได้ ดังนั้นเครื่องมือเครื่องใช้ของเด็กวัยนี้จึงต้องเหมาะสมกับเด็ก

2. พัฒนาการด้านอารมณ์และสังคม

ลักษณะด้านอารมณ์ เด็ก 3-5 ปี จะมีความรู้สึกมั่นคงอบอุ่นหรือความรู้สึกทอดอโยไม่เชื่อมั่นในตนเอง ขึ้นอยู่กับความสุข ความสงบ ความกลัว ความแน่ใจ และความอบอุ่นที่เด็กได้รับจากประสบการณ์ เด็กเล็กมีความวิตกในสิ่งที่เป็นอันตรายมากกว่าเด็กโต เพราะเด็กเล็กยังไม่ยอมรับรู้ถึงอันตรายที่เด็กจะได้รับ

เด็กวัย 3-5 ปี จะมีจิตใจอ่อนไหว ตื่นเต้นต่อเหตุการณ์ที่กำลังมาถึง กลัวเมื่อเห็นคนอื่นกลัว โกรธเมื่อมีคนขี้ใจ แต่โดยปกติแล้วเด็กจะมีแต่ความสุข เด็กต้องการแสดงออกถึงความรู้สึกที่ตนมีและคอย ๆ เรียนรู้อะไรจะควบคุมอารมณ์ต่าง ๆ ครูของเด็กวัยนี้ควรสนับสนุนเด็กให้พูดถึงสิ่งที่เด็กกลัวและแนะนำให้ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับเรื่องนั้นเพื่อแบ่งเบาความรุนแรงทางอารมณ์ของเด็กให้ทอนอยลง

ลักษณะด้านสังคม เด็กวัยนี้ชอบเล่นอิสระ เด็กชอบเล่นกับเพศตรงข้าม เพศเดียวกันหรือเล่นคนเดียวหรือกับเด็กคนอื่นอย่างอิสระ เด็กวัย 3 ปีไม่สนใจการมีเพื่อนมากนัก แต่เด็กวัย 5 ปีต้องการเพื่อน เมื่อทำงานหรือเล่นด้วยกันเด็กจะแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและคุ้นเคยกับความคิด กิริยาท่าทีของเด็กอื่น เด็กวัยนี้กระตือรือร้นที่จะมีเพื่อนนอกเหนือจากบุคคลในครอบครัว ประสบการณ์ที่ได้รับจากผู้ใหญ่เป็นวิถีทางการเลียนแบบและเรียนรู้ที่จะตอบโต้กับเด็กอื่น ๆ ความรู้สึกของเด็กเป็นสิ่งสำคัญมากกว่าสิ่งอื่น บางครั้งเด็กอาจมีข้อขัดแย้งกัน ครูต้องเป็นบุคคลที่คอยแนะนำชี้แจงเด็กให้เข้าใจความรู้สึกของผู้อื่นด้วย และครูที่ดีควรทำให้เด็กมีความรู้สึกอบอุ่นมั่นคงและเป็นที่ไว้วางใจ

3. พัฒนาการด้านสติปัญญา

สติปัญญาของเด็กวัย 3-5 ปีกำลังเจริญเติบโต เด็กมีความอยากรู้อยากเห็นและพร้อมที่จะรับรู้ทุกสิ่งทุกอย่างตามแต่กำลังความสามารถของสติปัญญาเด็ก

ด้านภาษา ลักษณะสติปัญญาของเด็กแตกต่างกันทางด้านความสามารถ ความสนใจ ชอบเขตการเรียนรู้ภาษา การรับรู้ทางด้านดนตรี เรื่องราว ตัวเลข ขึ้นอยู่กับประสบการณ์และพื้นฐานความรู้ ความเจริญเติบโตทางสติปัญญาระหว่างช่วงอายุนี้อาจแสดงให้เห็นจากการใช้ภาษาของเด็ก เด็กอาจเรียนรู้คำศัพท์ในขอบเขต 100-300 คำ สามารถแสดงออก ความอยากรู้อยากเห็นและเรียนรู้เกี่ยวกับโลกที่อยู่รอบ ๆ ตัวเด็ก

ในการใช้ความเข้าใจภาษา ปรากฏให้เห็นในเด็กวัย 3-5 ปี คือเด็กเรียนรู้ได้มากและรวดเร็ว โดยใช้วิธีสอนน้อย เด็กฝึกความชำนาญทางภาษา จากการพูดคุยกับคนใดคนหนึ่ง การพูดของเด็กเริ่มชัดเจนมากขึ้น สามารถแยกการออกเสียง การพูดให้ถูกต้องโดยการเลียนแบบภาษาที่ดี เด็กรู้เกี่ยวกับการอ่านการเขียนได้ก่อนเข้าเรียนในชั้นประถมปีที่ 1 เช่น ฟังเล่าเรื่องราวจากภาพง่าย ๆ การเรียงลำดับเรื่องราว การถือหนังสือได้ถูกลักษณะและเคลื่อนสายตาจากซ้ายไปขวา เด็กบางคนสามารถเรียกชื่อตัวเลข ตัวอักษร และคำบางคำได้อย่างถูกต้อง

การใช้เหตุผล เด็กวัย 3-5 ปี จะเริ่มเข้าใจและยอมรับเหตุผลในทุกสิ่งทุกอย่าง สามารถที่จะให้เหตุผลด้วยความคิดของเขาเอง ก่อนเด็กอายุจะครบ 6 ปี เด็กจะไม่เข้าใจเหตุผลหรือควบคุมอารมณ์ด้วยเหตุผลได้ แต่พออายุ 6 ปี เด็กสามารถเกี่ยวข้องกับชีวิตและแก้ปัญหาตามสติปัญญาของตนเองได้

เด็กวัยนี้ชอบถามคำถามมากมาย การถามแสดงถึงความอยากรู้อยากเห็น การตอบคำถามเหล่านั้นของผู้ใหญ่เป็นสิ่งสำคัญของการให้การศึกษาอบรมเด็ก - การตอบคำถามของผู้ใหญ่หรือครูควรตอบตามความเป็นจริงและอย่างจริงใจ นอกจากการถามแล้วเด็กยังอยากรู้อยากเห็น สังเกตสิ่งของ สืบรวจตรวจตรา ค้นคว้า ศึกษาสิ่งแปลก ๆ ใหม่ ๆ ที่เด็กได้พบเห็น

ความสนใจ เด็กในช่วงอายุ 3-5 ปี ความพยายามในการเรียนรู้และความสนใจของเด็กจะอยู่ในช่วงเวลาจำกัด เช่น เด็กหญิงอายุ 3 ปี เห็นตุ๊กตาวางอยู่อกด้านหนึ่งของห้อง เด็กตั้งใจเดินไปเพื่อจะหยิบตุ๊กตาด้านนั้น แต่พอถึงกลางห้องเด็กเลี้ยวไปเห็นตุ๊กตาหมี เด็กจะล้มตุ๊กตาด้านเดิมหันไปหยิบตุ๊กตาหมีแทน การเปลี่ยนความสนใจของเด็กนี้ปรากฏให้เห็นจากการรวมกิจกรรมด้านสติปัญญาและด้านร่างกาย ผู้ศึกษาค้นคว้าส่วนมากลงความเห็นว่าความสนใจของเด็กที่มีต่อของเล่นต่าง ๆ จะเพิ่มขึ้นตามอายุของเด็กในช่วงก่อนวัยเรียน ช่วงเวลาความสนใจของเด็กจะแตกต่างกันไปตั้งแต่ 7-20 นาที

จินตนาการ เด็กอายุ 5 ปี ยังไม่รู้จักการแยกข้อแตกต่างระหว่างข้อเท็จจริงและความคิดฝัน จินตนาการของเด็กวัยนี้จะเป็นความคิดเพ้อฝันที่เด็กพอใจ เด็กมักต้องการให้ผู้ใหญ่ช่วยแยกสิ่งที่เป็นจริงจากสิ่งที่เด็กจินตนาการ บ่อยครั้งที่เด็กวัยนี้มักจะหลีกเลียง

ความรับผิดชอบด้วยการแต่งเรื่องราวจน ดั่งนั้นครูของเด็กวัยนี้ควรช่วยเหลือเด็กให้ผ่าน ช่วงแห่งความคิดฝันนี้ โดยการให้ความสนใจและเข้าใจเด็กอย่างแท้จริง

นามธรรม เด็กวัยนี้สามารถเข้าใจเรื่องเกี่ยวกับนามธรรมได้น้อยมาก เด็ก จะเรียนรู้ได้อย่างรวดเร็วจากสิ่งที่มีตัวตนและของจริง

ปัจจัยที่ส่งเสริมพัฒนาการ

การที่เด็กแต่ละคนจะมีพัฒนาการตามปกติ หรือช้ากว่าปกติ นอกจากจะขึ้นอยู่กับ พันธุกรรมหรือทุนเดิมของเด็กแล้ว ยังขึ้นอยู่กับปัจจัยอื่น ๆ หลายประการ เช่น (ภรณ์ กุรุรัตน์ 2530: 4-8)

1. อาหาร เด็กต้องการอาหารในปริมาณและคุณภาพที่พอเพียงกับความต้องการ ของร่างกาย เรื่องของอาหารและโภชนาการมีความสำคัญต่อการเจริญเติบโตของร่างกาย และสมอง เมื่อเซลล์สมองมีการเจริญเติบโต และเด็กได้รับกระตุ้นเร้าทางสติปัญญา ความรัก ความเอาใจใส่ในการเลี้ยงดู เด็กก็จะมีพัฒนาการสติปัญญา และพัฒนาการด้านอื่น ๆ ดีตาม ไปด้วย

2. ความรักและความเอาใจใส่ หากต้องการให้เด็กสมองดี เรียนดี มีน้ำใจ ดีงาม จะต้องปูพื้นฐานทางด้านจิตใจให้กับเด็กด้วยการอยู่ใกล้ชิด ดูแลเด็ก รู้จักชื่นชมกับ ความสามารถต่าง ๆ ที่เด็กทำได้ การให้เด็กช่วยตัวเองในเรื่องต่าง ๆ จะช่วยให้เด็กมี พัฒนาการทุกด้านดีขึ้น ซึ่งทำให้เด็กมีความพร้อมที่จะเรียนรู้สิ่งอื่น ๆ ต่อไปได้ด้วย เนื่องจากเด็กวัยนี้เป็นวัยที่มีความคิดริเริ่ม จึงอยากใช้ความคิดของเขาเอง การใช้ภาษา จะดีขึ้นรวดเร็ว จึงเป็นวัยที่ผู้ใหญ่ต้องสนใจในสิ่งที่เขาพูดและกระทำ เต็มใจ อธิบายและ ตอบคำถามของเด็ก ซึ่งจะทำให้เด็กมีกำลังใจ มีความกล้าและเชื่อมั่นในตัวเองเมื่อโตขึ้น

3. การเล่น เป็นกิจกรรมที่ทำให้เด็กมีพัฒนาการทุกด้านในขณะที่เด็กเล่นจะใช้ ประสาทสัมผัสต่าง ๆ ผูกการใช้ภาษา ผูกการแก้ปัญหา เรียนรู้การปรับตัว และได้ผ่อนคลาย ความตึงเครียด พ่อแม่และครูจึงต้องเข้าใจในคุณค่าของการเล่น เตรียมอุปกรณ์และกิจกรรม การเล่นให้เหมาะสม เพื่อให้การเล่นเกิดประโยชน์แก่เด็กมากที่สุด

4. การฝึกทางภาษา ประสบการณ์ทางภาษาโดยเฉพาะการฟังและการพูด เป็นสิ่งที่มีความสำคัญต่อการพัฒนาด้านสติปัญญา อารมณ์-จิตใจ และสังคมของเด็กมาก เด็กจะมีความสนใจในการฟังและพูดมากขึ้น ฉะนั้นจึงควรฟังเด็กเล่าเรื่องที่เขาสงสัย ตอบคำถามเด็ก รับฟังความคิดเห็นของเด็กเสมอ ควรหาหนังสือนิทานอ่านให้เด็กฟัง หาภาพให้เด็กดูและชวนเด็กพูดคุย การตอบและถามคำถามเด็ก การเล่นเกมที่เด็กต้องใช้ ภาษา เป็นสิ่งที่พ่อแม่และครูควรนำมาใช้กับเด็กในวัยนี้มากที่สุด การที่เด็กมีพัฒนาการด้าน ภาษาดีเป็นสิ่งสำคัญมาก เพราะเด็กจะสามารถบอกความรู้สึกนึกคิดและความต้องการของตน ได้ ผู้ใหญ่สามารถสอนสิ่งต่าง ๆ ให้เด็กเข้าใจการกระทำต่าง ๆ ตามเหตุและผล เป็นการ วางพื้นฐานของการใช้ภาษาและความคิดอย่างมีเหตุผล ซึ่งมีความสำคัญต่อการเรียนรู้ของ เด็กในด้านอื่น ๆ อย่างยิ่ง

5. ภาวะแวดล้อม สิ่งสำคัญอีกประการหนึ่งที่ส่งเสริมหรือสกัดกั้นพัฒนาการเด็ก คือ สิ่งแวดล้อมทั้งที่บ้านและที่โรงเรียน สิ่งแวดล้อมที่สำคัญต่อเด็กอย่างยิ่ง คือ บุคคล ซึ่ง ได้แก่ พ่อแม่และครู ครอบครัว มีความสัมพันธ์ระหว่างพ่อแม่ลูกอบอุ่นราบรื่น พ่อแม่ยอมรับ สภาพและความสามารถของลูก มีความขัดแย้งในการอบรมลูกน้อยที่สุด สุขภาพจิตและกาย ของพ่อแม่เป็นปกติ จะช่วยให้พัฒนาการของเด็กดำเนินไปได้ดี สิ่งแวดล้อมที่สำคัญที่สุดสำหรับ เด็ก คือ ตัวบุคคลที่เด็กยึดเป็นต้นแบบ การสอนเด็กให้เก่งให้ดีนั้น วิธีที่ดีก็คือ การเป็น ตัวอย่างที่ดีแก่เด็ก กริยา ทาทาง การกระทำทุกอย่างของผู้ใหญ่เป็นสื่อให้เด็กเลียนแบบ ฉะนั้น เมื่อเด็กทำผิดสิ่งแรกที่ผู้ใหญ่จะต้องพิจารณา คือ สิ่งแวดล้อมของเด็ก การแก้ปัญหา จึงต้องแก้ที่สิ่งแวดล้อมหรือตัวผู้ใหญ่ด้วย ไม่ใช่ที่ตัวเด็กเพียงอย่างเดียว

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

การจัดสภาพแวดล้อมเพื่อพัฒนาเด็กก่อนวัยเรียน

การรับเด็กเข้ามาในชั้นก่อนวัยเรียนก็ด้วยจุดมุ่งหมายที่จะพัฒนาเด็กทั้งทางด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา จากข้อเท็จจริงที่ว่า หากจะมีการคัดเลือกเด็กเข้าเรียนโดยการทดสอบความพร้อมแล้ว เด็กที่มาจากบ้านที่มีฐานะปานกลางหรือค่อนข้างอึดอัด ขาดการเอาใจใส่ เด็กมักจะทำได้ไม่ดีเท่า การที่เด็กทั้งสองกลุ่มมีความแตกต่างกัน เพราะโอกาสที่เด็กได้รับประสบการณ์แตกต่างกัน เด็กที่มาจากบ้านที่อยู่ในฐานะที่พอจะหาของเล่น หรือผู้ใหญ่พอมีเวลาจะพูดคุยด้วยย่อมมีโอกาสพัฒนาดีกว่าเด็กอีกกลุ่มหนึ่ง ดังนั้นการจัดสภาพแวดล้อมแก่เด็กก่อนวัยเรียนจึงมีความสำคัญ และด้านบุคลากรที่แวดล้อมอยู่ และสามารถแบ่งประเภทของการจัดสภาพแวดล้อมได้ 3 ลักษณะ คือ การจัดสภาพแวดล้อมภายในห้องเรียน การจัดสภาพแวดล้อมภายนอกห้องเรียน และการจัดสภาพแวดล้อมทางบุคลากร (ราสี ทองสวัสดิ์ และคณะ 2529 : 8)

ตามแนวคิดของนักการศึกษา และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ได้มีแนวคิดเกี่ยวกับการจัดสภาพแวดล้อมที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการใช้แนวการจัดประสบการณ์ชั้นเด็กเล็ก และพัฒนาเด็กก่อนวัยเรียน จะกล่าวถึงด้านต่าง ๆ 5 ด้าน คือ

1. การจัดสภาพแวดล้อมภายในห้องเรียน
2. การจัดสภาพแวดล้อมภายนอกห้องเรียน
3. การจัดสภาพแวดล้อมทางบุคลากร
4. การจัดสภาพแวดล้อมทางอาคารสถานที่
5. การจัดสภาพแวดล้อมทางสื่อการเรียนการสอน วัสดุและอุปกรณ์

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

การจัดสภาพแวดล้อมภายในห้องเรียน

หากจะพิจารณาถึงลักษณะการเล่นของเด็กก่อนประถมศึกษา ได้มีผู้ศึกษา พบว่า เด็กจะเล่นด้วยกันแบบมีจุดมุ่งหมายรวมกัน (cooperative play) เด็กจะมีเริ่มมีการแบ่งบทบาทหน้าที่ว่าใครจะเล่นอะไร ดังนั้นการจัดที่เล่นให้เด็กต้องคำนึงถึงพัฒนาการของเด็กในวัยนี้ แล้วจัดให้สอดคล้องกับวัยด้วย เช่น ใหม่ที่เล่นให้เด็กมีบทบาทสมมติได้ ซึ่งไม่มีที่ไหนที่เด็กจะได้มีประสบการณ์ในช่วงอายุมากเท่าครอบครัวของเด็กเอง ดังนั้นที่เล่นเลียนแบบของบ้านก็จะถูกนำมาจัดไว้ในห้องเรียน ซึ่งในที่นี้จะเรียกว่ามุมบ้าน นอกจากนี้ยังต้องคำนึงถึงประโยชน์ที่เด็ก ๆ จะได้รับในด้านต่าง ๆ อีก มุมเล่นอื่น ๆ ก็จะมีเพิ่มขึ้นในห้องเรียนเช่นเดียวกัน แต่อย่างไรก็ตามในการจัดสภาพแวดล้อมภายในห้องเรียนชั้นเด็กเล็ก นี้จะต้องคำนึงถึงสิ่งต่อไปนี้ (ราศี ทองสวัสดิ์ และคณะ 2529: 9)

1. ขนาดของห้องเรียน
2. เครื่องใช้ประเภทโต๊ะ เก้าอี้
3. การจัดที่เล่นสำหรับเด็ก
 - มุมบ้าน
 - มุมหมอหรือคลินิก
 - มุมหนังสือ
 - มุมธรรมชาติ
 - มุมศิลปะ
 - มุมบล็อก
 - กระดาษทราย
 - กระดานป่าย

แต่อย่างไรก็ตามศิลปะในการจัดห้องเรียนของครูก็เป็นสิ่งสำคัญประการหนึ่งเหมือนกัน เพราะถึงแม้ภายในห้องเรียนจะมีองค์ประกอบต่าง ๆ ครบถ้วน แต่การจัดวางและตกแต่งไม่เหมาะสมและสวยงามแล้ว ผลที่คาดว่าจะได้รับอาจลดน้อยลงไป ดังนั้นในการจัดห้องเรียนควรพิจารณาถึงสิ่งเหล่านี้ด้วย คือ (บุญเยี่ยม จิตรดอน และราศี ทองสวัสดิ์ 2527: 656-661)

1. ความมีระเบียบในการจัดทำ

ในการจัดต้องจัดให้เป็นหมวดหมู่ โดยคำนึงถึงการจัดวางและความสะดวกในการนำมาใช้ด้วย แต่ประการสำคัญก็คือ ต้องคำนึงถึงความสนใจของเด็ก ระยะเวลา ความสนใจ ประเภทของกิจกรรมและประสบการณ์ที่จะจัด ความสะดวกของนักเรียนในการนำไปใช้และเก็บ รวมทั้งการตีพิมพ์หรือแผนภูมิในห้องเรียน

2. ความสะอาดในห้องเรียนเมื่อเสร็จกิจกรรม

ควรให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการรักษาความสะอาดห้องเรียน พร้อมทั้งเป็นการปลูกฝังทัศนคติที่ดีในด้านนี้ให้เกิดขึ้นกับเด็กด้วย

3. ความต้องการของเด็ก

ในการจัดควรคำนึงถึงด้านความต้องการของเด็กด้วย เพราะเด็กวัยนี้ไม่ชอบอยู่นิ่ง ต้องการพื้นที่และโอกาสที่จะเคลื่อนไหวเพื่อพัฒนากล้ามเนื้อใหญ่และเล็ก ดังนั้นพื้นที่ห้องควรจะกว้าง วัสดุอุปกรณ์ควรมีน้ำหนักเบา สะดวกต่อการเคลื่อนที่ โต๊ะเรียน ม้านั่งของเด็กสามารถยกและจัดเป็นรูปต่าง ๆ ตามงานหรือกิจกรรมในบทเรียนได้สะดวก

4. ความเหมาะสมของวัยเด็ก

เด็กวัยนี้ต้องการพักผ่อนเพื่อให้ร่างกายซึ่งกำลังเจริญเติบโตอย่างรวดเร็วได้พัฒนาอย่างเต็มที่ ดังนั้นจึงต้องมีที่พักผ่อนกลางวันอย่างน้อยวันละ 1-2 ชั่วโมง และห้องเรียนควรมีความพร้อมในการนั่งหรือนอนกึ่งเปลื้องของเด็กขณะรวมกิจกรรมต่าง ๆ

5. ความเหมาะสมกับประสบการณ์ที่ต้องการเสริมให้กับเด็ก

การจัดสภาพแวดล้อมภายในห้องเรียน ควรจะให้สัมพันธ์และสอดคล้องกับประสบการณ์ที่ต้องการสร้างเสริมให้กับเด็กในช่วงระยะสั้นนั้น เช่น

5.1 ประสบการณ์ด้านคณิตศาสตร์ ควรจัดเตรียมบล็อก สิ่งของที่เด็กจะใช้เป็นอุปกรณ์การนับที่ทำได้ในห้องดิน รูปภาพ เกม กะดาษทราย มุมชายของ ฯลฯ

5.2 ประสบการณ์ด้านวิทยาศาสตร์ ควรเตรียมวัสดุที่เด็กควรรู้จัก พร้อมทั้งเขียนหนังสือตัวบรรจง บอกชื่อ ชนิด เช่น อ่างเลี้ยงปลา กะดาษทรายเพาะเมล็ดถั่วขาว จัดเก็บสะสมแมลง ใบไม้ดอกไม้ และอ่างน้ำ ฯลฯ

5.3 ประสพการณ์ด้านสังคม

ควรมีการจัดมุมบ้าน โรงเรียน และชุมชนต่าง ๆ และนิทานต่าง ๆ

5.4 ประสพการณ์ด้านภาษา

การจัดห้องเรียนส่งเสริมด้านนี้ ควรมีการจัดหนังสือภาพนิทาน เทปเพลง บัตรภาพ คำคล้องจองและคำกลอน และเกมต่าง ๆ ฯลฯ

6. สิ่งที่เป็นในท้องเรียน

นอกจากนี้แล้วสิ่งที่เป็นที่ครูต้องจัดไว้ในห้องเรียน คือ พระพุทธรูป ธงชาติ พระบรมฉายาลักษณ์ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และพระบรมราชินีนาถ ปฏิทินประจำวัน เดือน ปี รายชื่อนักเรียนในชั้น รูปภาพต่าง ๆ และที่สำคัญคือหรือเก็บผลงานของเด็ก

7. การจัดตกแต่ง

การจัดตกแต่ง ควรแบ่งเป็นมุม ๆ แยกออกจากกันเป็นสัดส่วน เช่น มุมร้านขายของ บ้านสมมติ มุมธรรมชาติ ฯลฯ

การจัดสภาพแวดล้อมภายนอกห้องเรียน

ในการจัดสภาพแวดล้อมภายนอกห้องเรียน ตามแนวคิดของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ในการจัดอบรมบุคลากรทางการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษา ได้จัดแบ่งสถานที่นอกห้องเรียนเป็น 2 ส่วน คือ (ราศี ทองสวัสดิ์ และคณะ 2529: 22-27)

1. การจัดสภาพแวดล้อมนอกห้องเรียนในส่วนที่เป็นที่ร่ม

-ที่เล่นน้ำ

-บล็อกกลวง

-มุมช่างไม้

-บ่อทราย

2. การจัดสภาพแวดล้อมนอกห้องเรียนในส่วนที่เป็นกลางแจ้ง

-เครื่องเล่นสนาม

-บ้านตุ๊กตา

ในการจัดสภาพแวดล้อมภายนอกห้องเรียนนี้ ควรจะได้นำสิ่งถึงเรื่องเหล่านี้ คือ (บุญเยี่ยม จิตรดอน และราศี ทองสวัสดิ์ 2527: 665-666)

1. ความสะอาด

ครูควรคำนึงถึงเพราะจะมีผลส่งต่อถึงสุขภาพของนักเรียนโดยตรง และเพื่อฝึกนิสัยในการรักษาความสะอาดให้แก่เด็กด้วย

2. ความปลอดภัย

เด็กวัยนี้จะเคลื่อนไหวเร็วมาก มักจะวิ่ง กระโดดขึ้น-ลง ตะไต่ ลอด คลาน อย่างรวดเร็ว และต้องการสำรวจตรวจสอบสิ่งแวดล้อม เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ ทัศนคติการควบคุม และป้องกันตนเองในด้านความปลอดภัย ดังนั้นควรจัดสภาพแวดล้อมต่าง ๆ ให้เหมาะสม เช่น

- 2.1 พื้นสนาม ควรราบเรียบ ไม่มีหลุมบ่อ และเศษวัสดุที่จะก่อให้เกิดอันตราย
- 2.2 การจัดเครื่องเล่น ควรจัดวางอยู่ในที่ปลอดภัยเพียงพอ โดยคำนึงถึงลักษณะของการใช้ด้วย
- 2.3 การแนะนำวิธีเล่นที่ปลอดภัย
- 2.4 การเก็บเครื่องเล่นที่เคลื่อนที่ได้ โดยต้องไม่เกะกะขวางทางวิ่งหรือเดิน
- 2.5 การควบคุมดูแล ต้องดูแลอย่างใกล้ชิดและให้อยู่ในสายตาเพื่อที่จะได้ช่วยเหลือ และป้องกันอันตรายที่เกิดขึ้นได้ทันเวลาที่

การจัดสภาพแวดล้อมทางบุคลากร

บุคคลที่ใกล้ชิดกับเด็กโดยตรงที่โรงเรียน คือ ผู้บริหารโรงเรียน ครูประจำชั้น ครูอื่น ๆ และนักการภารโรง ดังนั้นบุคคลเหล่านี้ควรมีบุคลิกภาพและบทบาท ดังต่อไปนี้ คือ (ราศี ทองสวัสดิ์ และคณะ 2529: 29)

1. ครูประจำชั้น

- 1.1 เป็นแบบอย่างที่ดี
- 1.2 เอาใจใส่อบรมดูแล เช่น กิริยาวาจา

1.3 ส่งเสริมให้เด็กพัฒนาครบ 4 ด้าน คือ ร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา

2. ผู้บริหาร

2.1 มีความรู้ความเข้าใจ ส่งเสริมให้ครูพัฒนาเด็กให้ถูกต้องตามหลักการศึกษาระดับนี้

2.2 ให้ความสะดวกในการจัดวัสดุอุปกรณ์ให้เพียงพอ

3. ครูอื่น ๆ

3.1 เป็นแบบอย่างที่ดีในด้านกิจวัตรวาจา

3.2 ให้ข้อเสนอแนะปรับปรุงการพัฒนาการเรียนการสอนที่ถูกต้อง

3.3 ช่วยอธิบายผู้ปกครอง และบุคคลอื่น ๆ

4. นักการภารโรง

4.1 เป็นผู้มีกิจวัตรวาจาดี

4.2 มีน้ำใจ รักเด็ก ให้ความปลอดภัย

บทบาทหน้าที่ของผู้บริหารโรงเรียนที่เปิดสอนชั้นเด็กเล็ก

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ได้กำหนดบทบาทและหน้าที่ของผู้บริหารโรงเรียนที่เปิดสอนชั้นเด็กเล็ก ดังนี้ คือ (ประสาน เสริฐปัญญา 2529: 5-13)

1. งานบริหารการศึกษาและกระบวนการบริหารการศึกษา

ในการบริหารงานโรงเรียนที่เปิดสอนชั้นเด็กเล็กให้มีประสิทธิภาพ ผู้บริหารโรงเรียนควรยึดหลักที่สำคัญ 2 ประการ คือ

1.1 งานบริหารการศึกษา

1.2 กระบวนการบริหารการศึกษา

1.1 การบริหารการศึกษา

การบริหารการศึกษาในระดับโรงเรียนตามหลักวิชาการบริหาร การศึกษาส่วนใหญ่แบ่งงานบริหารการศึกษออกเป็น 6 งาน ดังนี้คือ

1) งานวิชาการ

2) งานบุคลากร

- 3) งานกิจการนักเรียน
- 4) งานธุรการ การเงิน และพัสดุ
- 5) งานอาคารสถานที่
- 6) งานความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน

งานบริหารการศึกษาทั้ง 6 งาน จะบรรลุตามเป้าหมายทุกงาน จะต้องดำเนินการเป็นกระบวนการ ซึ่งมีขั้นตอนที่สำคัญที่จะกล่าวต่อไปนี้

1.2 กระบวนการบริหารการศึกษา

กระบวนการบริหารการศึกษา ที่นำมาใช้ควบคู่กับงานบริหารการศึกษา ในโรงเรียนที่เปิดสอนชั้นเด็กเล็กนั้น ส่วนใหญ่จะนำมาใช้ 3 ขั้นตอน คือ การวางแผน การดำเนินงาน การสั่งการ (การประสานงาน การนิเทศ) และการประเมินผลงาน

2. งานบริหารด้านวิชาการ

สำหรับการบริหารด้านวิชาการที่เกี่ยวกับชั้นเด็กเล็ก มีแนวการบริหาร ดังนี้

- 2.1 วางโครงการเพื่อการดำเนินงานการจัดชั้นเด็กเล็กของโรงเรียน
- 2.2 จัดทำโครงการสอนให้เป็นไปตามหลักสูตรและปรับปรุงให้ใช้ได้

เหมาะสมอยู่เสมอ

2.3 การจัดหาสื่อการเรียนการสอนเพื่อส่งเสริมประสิทธิภาพของการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน

- 2.4 นิเทศและควบคุมการสอนของครูให้ดำเนินไปตามโครงการ
- 2.5 จัดกิจกรรมต่าง ๆ ที่เป็นการส่งเสริมการเรียนการสอนในชั้นเด็กเล็ก
- 2.6 ดำเนินการวัดและประเมินผลพัฒนาการเด็กเล็กให้ถูกต้องตามที่กำหนด

ในคู่มือ

2.7 สนับสนุนให้ครูมีการค้นคว้า ทดลอง ปรับปรุงวิธีสอนให้ดียิ่งขึ้น

2.8 จัดให้มีการประชุมอบรมครูในโรงเรียน เช่น การประชุมครูเกี่ยวกับปัญหาต่าง ๆ การจัดการเรียนการสอนชั้นเด็กเล็ก เป็นต้น

3. งานบริหารคานบุคคลากร

จะเห็นได้ว่างานบริหารบุคคลเป็นงานที่ยุ่งยากซับซ้อน เพราะเป็นการบริหารงานที่เกี่ยวกับคนซึ่งมีชีวิตจิตใจที่แตกต่างกันออกไป เป็นการยากที่จะกำหนดกฎเกณฑ์ให้เป็นที่น่าพอใจแก่บุคคลทุกคนในหน่วยงานได้ ดังนั้นเพื่อให้การบริหารงานคานบุคคลากรที่เกี่ยวข้องกับชั้นเด็กเล็กเป็นไปได้อย่างขึ้น คุรุใหญ่หรืออาจารย์ใหญ่ควรยึดแนวบริหาร 4 ประการ คือ

3.1 การกำหนดแนวทางเกี่ยวกับตัวบุคคลที่จะต้องดำเนินงานในชั้นเด็กเล็ก เพื่อเป็นแนวปฏิบัติของบุคคลที่จะต้องรับผิดชอบงานดังกล่าว

3.2 การจัดแบ่งหน่วยงานที่จะต้องทำหน้าที่และรับผิดชอบเฉพาะเกี่ยวกับการเรียนการสอนในชั้นเด็กเล็ก ทั้งนี้โดยให้ประสานสัมพันธ์กับฝ่ายต่างๆ ของโรงเรียน

3.3 การบังคับบัญชาบุคคลากรที่เกี่ยวข้องกับโครงการจัดชั้นเด็กเล็ก ซึ่งจะรวมถึงการที่จะทำให้บุคคลากรดังกล่าวทำงานโดยความเต็มใจและให้ได้ผลดี

3.4 การควบคุมเพื่อให้บุคคลากรที่เกี่ยวข้องปฏิบัติตามแผนและนโยบาย

4. งานคานกิจการนักเรียน

สำหรับการบริหารคานกิจการนักเรียน คุรุใหญ่หรืออาจารย์ใหญ่ควรยึดแนวการบริหารดังนี้

4.1 ศึกษากฎ ระเบียบ ข้อบังคับ หรือเกณฑ์ต่าง ๆ เกี่ยวกับการดำเนินงานเรื่องการจัดชั้นเด็กเล็ก

4.2 จัดทำเขตบริการของโรงเรียนที่จะสามารถให้บริการเรื่องการจัดชั้นเด็กเล็กของโรงเรียนแก่ชุมชนได้มากน้อยในรัศมีระยะทางเท่าไร

4.3 ประชาสัมพันธ์ให้ผู้ปกครองทราบว่าโรงเรียนจะเปิดรับเด็กเล็กเมื่อไร อย่างไร และเท่าไร

4.4 ประมุขเทศผู้ปกครองนักเรียนในวันเปิดเรียนวันแรก หรือก่อนนั้นเล็กน้อย

4.5 จัดให้มีบริการเรื่องสุขภาพ อาหารกลางวัน

4.6 จัดให้มีกิจกรรมส่งเสริมให้เด็กเล็กเป็นผู้ที่มีวัฒนธรรม และจริยธรรม

ที่

การบริหารงานกิจกรรมนักเรียนสำหรับชั้นเด็กเล็ก นั้นมีความสำคัญมาก เพราะเด็กในวัยนี้เป็นวัยที่กำลังพัฒนา หากโรงเรียนได้วางพื้นฐานที่ดีเด็กก็就会有ความพร้อมที่ดีในทุก ๆ ด้าน ดังนั้นครูใหญ่หรืออาจารย์ใหญ่ควรมีคณากรรมการบริหาร 6 ประการดังกล่าวดังนี้

5. งานบริหารงานธุรการ การเงิน และพัสดุ

การบริหารงานธุรการ การเงิน และพัสดุ มีแนวการบริหารดังนี้

5.1 ดำเนินงานสารบรรณให้เป็นไปโดยเรียบร้อย

5.2 ควบคุมการดำเนินงานทั่ว ๆ ไป และโดยเฉพาะการดำเนินงานในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการจัดชั้นเด็กเล็กของโรงเรียนให้เป็นไปตามระเบียบแบบแผนของทางราชการ

5.3 จัดทำและควบคุมดูแลงานเอกสารและหลักฐานต่าง ๆ เช่น สมุดหมายเหตุรายวัน ทะเบียนครู ทะเบียนนักเรียน บัญชีเรียกชื่อ สถิติต่าง ๆ ให้สมบูรณ์ถูกต้องและเป็นปัจจุบัน

5.4 ควบคุมดูแลให้การปฏิบัติงานเกี่ยวกับการเงิน พัสดุครุภัณฑ์ประจำโรงเรียน ดำเนินไปอย่างถูกต้องตามระเบียบของทางราชการ

5.5 สร้างความสัมพันธ์และประสานงานระหว่างโรงเรียนและหน่วยงานอื่น ในด้านงานธุรการ การเงิน และพัสดุ

6. งานบริหารงานอาคารสถานที่

การบริหารงานด้านอาคารสถานที่ที่มีแผนการบริหารดังนี้ คือ

6.1 จัดห้องเรียนและสถานที่อื่น ๆ ที่จะส่งเสริมการเรียนการสอนในชั้นเด็กเล็ก

6.2 ดูแล รักษา และปรับปรุงอาคารสถานที่และอุปกรณ์ต่าง ๆ ให้อยู่ในสภาพเรียบร้อย

6.3 จัดหาอุปกรณ์ที่เอื้ออำนวยต่อการเรียนการสอนชั้นเด็กเล็ก เช่น อุปกรณ์สนามเด็กเล่น

6.4 สร้างความสัมพันธ์และประสานงานระหว่างโรงเรียนหรือหน่วยงานในการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและเป็นแบบอย่างในการจัดอาคารสถานที่

7. งานบริหารด้านความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน

งานบริหารด้านความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนและชุมชนนี้ เน้นที่การให้ชุมชนเกิดความรู้สึกว่าโรงเรียนเป็นส่วนหนึ่งของชุมชนที่ชุมชนจะต้องการความร่วมมือและช่วยเหลือ และในขณะเดียวกันชุมชนก็จะได้รับประโยชน์จากโรงเรียนด้วย งานนี้มีแนวบริหารดังนี้

7.1 บุคลากรทุกฝ่ายในโรงเรียนมีบทบาทในการสร้างความสัมพันธ์ด้วยตนเองในการเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลงในชุมชน เป็นผู้แก้ปัญหาและให้คำแนะนำ ช่วยเหลือชุมชน ร่วมงานและกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชน เป็นผู้ทรงคุณวุฒิของชุมชน ตลอดจนการจัดโรงเรียนให้เป็นศูนย์พัฒนาชุมชนในด้านต่าง ๆ นอกจากนี้ตัวเด็กเองจะเป็นตัวกลางที่ดีในการเชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน โดยเฉพาะชั้นเด็กเล็กซึ่งผู้ปกครองต้องมารับส่งที่โรงเรียน และให้ความรักเอ็นดูเป็นพิเศษ โรงเรียนสร้างความสัมพันธ์กับผู้ปกครองโดยง่ายโดยอาศัยเด็กเป็นสื่อกลาง ทั้งในด้านการประชาสัมพันธ์และด้านอื่น ๆ

7.2 การประชาสัมพันธ์ของโรงเรียนเพื่อเปิดโอกาสให้ชุมชนได้ทราบถึง การดำเนินงานและกิจกรรมต่าง ๆ ของโรงเรียน ทำให้ชุมชนทราบถึงปัญหาและความต้องการของโรงเรียน โอกาสที่จะให้ความร่วมมือช่วยเหลือโรงเรียนก็จะทำให้สะดวกขึ้น

7.3 การอาศัยความร่วมมือของคณะกรรมการการศึกษาในการสร้างความสัมพันธ์ และโดยปกติคณะกรรมการการศึกษาประกอบด้วยผู้นำชุมชนอยู่แล้ว

7.4 การอาศัยความร่วมมือของสมาคมผู้ปกครองและสมาคมศิษย์เก่าในการสร้างความสัมพันธ์กับชุมชน

7.5 การสนับสนุนงานส่วนรวมของชุมชน ทั้งในด้านการให้บริการเรื่องอาคารสถานที่ เครื่องอำนวยความสะดวกของโรงเรียน ตลอดจนการให้บุคลากรในโรงเรียนเข้าร่วมงาน

บทบาทหน้าที่ของครูสอนชั้นเด็กเล็ก

ครูสอนชั้นเด็กเล็กควรมีบุคลิกลักษณะ บทบาทและหน้าที่ ดังนี้คือ (ราตรี นนทรธรรม และผองพรรณ เอกอาวุธ 2529: 1-6)

1. คุณลักษณะของครูสอนชั้นเด็กเล็ก

ครูสอนในชั้นเด็กเล็กนั้นมีบทบาทหน้าที่แตกต่างกับครูในโรงเรียนประถมศึกษา และมีมัธยมศึกษาอยู่บาง ครูเด็กเล็กควรจะต้องทำตัวให้เป็นทั้งมารดา พี่เลี้ยง เพื่อน และผู้นำของเด็ก ดังนั้นนิสัยใจคอ กิริยามารยาท ตลอดจนความประพฤติของครูเด็กเล็ก จึงมีความสำคัญไม่น้อยไปกว่าวิชาความรู้ ครูเด็กเล็กควรมีลักษณะสมเป็น "แม่พิมพ์" และ "ผู้นำ" ของเด็ก ฉะนั้นผู้ที่จะเป็นครูเด็กเล็กจึงต้องเป็นผู้มีนิสัยและจิตใจดี สามารถที่จะอยู่กับเด็กและเข้ากับเด็กได้

2. บทบาทหน้าที่ของครูสอนชั้นเด็กเล็กในห้องเรียน

2.1 บทบาทหน้าที่ทางวิชาการ

1) มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับแนวและแผนการจัดประสบการณ์ชั้นเด็กเล็กเป็นอย่างดี

- 2) มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอน
- 3) มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการวัดและประเมินผล
- 4) มีความรู้ความเข้าใจในการจัดทำและตัดแปลงสื่อที่ใช้ในการสอน
- 5) มีการเตรียมตัวและการพัฒนาตนเองของครู
- 6) สอนและพัฒนาเด็กให้มีความพร้อมทั้ง 4 ด้าน

2.2 บทบาทหน้าที่ทางธุรการ

1) จัดบริการให้คำแนะนำหรือชี้แจงแก่ผู้ปกครองเกี่ยวกับการจัดการศึกษาชั้นเด็กเล็ก

- 2) จัดทำประวัตินักเรียน
- 3) จัดทำบัญชีเรียกชื่อนักเรียน
- 4) จัดทำสมุดประจำชั้นนักเรียน (ป.02 เด็กเล็ก)

- 5) จัดทำสมุดรายงานประจำตัวนักเรียน (ป.01 เด็กเล็ก)
- 6) จัดทำตารางกิจกรรมประจำวัน
- 7) จัดทำใบตรวจสุขภาพ
- 8) จัดทำสมุดหมายเหตุประจำชั้น
- 9) จัดทำบัญชีวัสดุอุปกรณ์ตลอดจนครุภัณฑ์ต่าง ๆ ที่ใช้ในกิจกรรม

การเรียนการสอนของชั้นเด็กเล็ก

- 10) จัดบริเวณที่เล่นของเด็กเล็กให้อยู่ในสภาพสะอาดเรียบร้อย

ปลอดภัย

- 11) จัดทำเรื่องอื่น ๆ ตามที่ได้รับมอบหมายจากผู้นบังคับบัญชา

2.3 บทบาทหน้าที่ในการจัดชั้นเรียน

การจัดชั้นเรียนของเด็กเล็กควรมีสภาพเป็นที่บ้านและที่เรียนของเด็ก ทั้งเปรียบเสมือนเป็นโลกของเด็ก ครูก็เหมือนสมาชิกคนหนึ่งของบ้าน ทำหน้าที่สั่งสอนอบรม ดูแลเลี้ยงเด็ก ในการจัดชั้นเด็กเล็กจึงต้องสอดคล้องกับสภาพของโรงเรียนด้วยความมุ่งหมายก็เพื่อให้เด็กมีความสุข สนุก สะดวก สบาย ตามความต้องการของเด็ก ให้เด็กได้เล่น ทำงาน และอยู่กับเพื่อนในวัยเดียวกันและให้เด็กได้มีประสบการณ์เรียนรู้สิ่งต่าง ๆ ตามวัยด้วย

ฉะนั้นการจัดชั้นเรียนของชั้นเด็กเล็ก ครูประจำชั้นควรจะได้พิจารณาดำเนินการในเรื่องต่าง ๆ ดังต่อไปนี้ คือ (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ 2525: 5-6)

1. สี เด็ก ๆ ชอบสิ่งที่มีสี ฉะนั้นควรหาสีห้องเด็กให้เป็นสีอ่อน ๆ เย็นตา เครื่องเล่นต้องมีสีอันสวยงาม

2. แสง ห้องเด็กต้องมีแสงสว่างพอเพียง

3. อากาศ เด็กควรได้รับอากาศบริสุทธิ์ ปราศจากสิ่งเหม็น มีที่ระบายอากาศพอ

ระบายอากาศพอ

4. ความสะอาด พื้นห้องต้องสะอาด ควรมีถังพงเล็ก ๆ ไว้มุมใด

มุมหนึ่ง

5. ความเรียบร้อย ครูจำเป็นต้องจัดวางเครื่องใช้ ตลอดจนครุภัณฑ์ เครื่องเล่นต่าง ๆ ให้เรียบร้อย และเมื่อใช้แล้วต้องเก็บไว้ที่เดิมด้วย

6. ความปลอดภัย สิ่งของต่าง ๆ จะต้องไม่เป็นอันตรายต่อเด็ก และไม่วางของเกะกะกีดขวางทางเดิน

7. ความสะอาด ควรจะจัดสิ่งของต่าง ๆ ที่เด็กใช้อยู่เสมออย่างครบครัน และไม่ควรรีให้เด็กออกจากห้องเรียนโดยไม่จำเป็น

8. ความสุขสบาย สิ่งของเครื่องใช้ต่าง ๆ ต้องมีขนาดพอเหมาะสมควรกับตัวเด็ก

9. ความสุข ควรมีเครื่องเล่นตลอดจนภาพหนังสือ ภาพ ฯลฯ เพื่อเด็กได้เรียนจากของจริง และจำลอง ทั้งควรจัดกิจกรรมที่สนุกสนานให้แก่เด็ก

10. การส่งเสริมประสบการณ์ ครูควรจะนำสิ่งที่เด็กควรรูมาสู่ห้องเรียน กระดาษทราย ภาพ และแผนภูมิ จึงจำเป็นสำหรับเด็ก

แนวทางการพัฒนาประสิทธิภาพการสอนด้วยตนเอง

เพื่อให้การจัดการเรียนการสอนขั้นเด็กเล็กมีประสิทธิภาพเต็มที่ ครูผู้สอนขั้นเด็กเล็กควรมีโอกาสเตรียมตัวและพัฒนาตนเองดังต่อไปนี้ (เลขา ปิยะอัจฉริยะ และคณะ มปป. : 15)

1. ศึกษาและอ่านเอกสาร วารสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับเด็กและโครงการจัดการเรียนการสอนในระดับก่อนเกณฑ์บังคับ
2. ประชุมวางแผนร่วมกับผู้บริหารโรงเรียน สศึกษานิเทศก์ และครูผู้สอนในระดับเดียวกัน จากโรงเรียนต่าง ๆ เพื่อให้แนวทางการจัดการเรียนการสอนเป็นไปทำนองเดียวกัน และสอดคล้องเหมาะสมกับความต้องการของแต่ละท้องถิ่น
3. เข้ารับการอบรมและฝึกงานเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนในขั้นเด็กเล็ก
4. ประชุมพบปะแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและประสบการณ์กับครูหรือบุคลากรอื่น ๆ ที่ทำงานเกี่ยวกับการให้บริการและการศึกษาแก่เด็กวัยก่อนเข้าเรียนจากโรงเรียนและหน่วยงานอื่น ๆ ที่อยู่ในชุมชนเดียวกัน

5. รับการนิเทศจากผู้บริหารโรงเรียน และศึกษานิเทศก์ ด้วยใจที่เปิดกว้าง และยินดีที่จะปรับปรุงงานของตนให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

6. ประชุมปรึกษาหารือและเตรียมงานร่วมกับครูทุกคนที่สอนชั้นเด็กเล็กในโรงเรียนเดียวกัน เช่น ร่วมกันคิดกิจกรรม การสร้างสื่อการเรียนการสอน การเตรียมงานดังกล่าวอาจจะทำทุกสัปดาห์หรือทุกสองสัปดาห์ก็ได้

นอกจากนี้ พัชรี ผลโยธิน (มปป.: 13-14) ได้เสนอแนวทางการพัฒนาประสิทธิภาพการสอนด้วยตนเองของครูระดับก่อนประถมศึกษา ดังนี้คือ

1. การรู้จักตนเอง การที่ครูระดับก่อนประถมศึกษาจะพัฒนางานสอนให้ดียิ่งขึ้นนั้น จำเป็นต้องรู้จักตนเองเสียก่อน การรู้จักตนเองในที่นี้ คือ การทำความเข้าใจและยอมรับตนเองทำหน้าที่ครูระดับก่อนประถมศึกษาได้ถูกต้องหรือไม่เพียงใด เพื่อที่จะได้ดำเนินการปรับปรุงงานของตนได้อย่างถูกต้อง

2. การปรับปรุงแก้ไข เมื่อครูระดับนี้รู้จักตนเอง เข้าใจสภาพปัญหาในงานในหน้าที่และพยายามดำเนินการปรับปรุงแก้ไขแล้ว ครูก็ย่อมพัฒนางานสอนได้ดีขึ้น ปัญหาบางอย่างสามารถแก้ไขได้ด้วยตนเอง แต่บางอย่างจำเป็นต้องได้รับความช่วยเหลือแนะนำและร่วมมือกันทำงานกับบุคคลต่าง ๆ อาทิเช่น ผู้บริหารโรงเรียน ศึกษานิเทศก์ ผู้ปกครอง ฯลฯ

3. การหาความรู้เพิ่มเติมอยู่เสมอ เป็นหน้าที่ของครูที่จะต้องหาความรู้เพิ่มเติมอย่างสม่ำเสมอ ทั้งนี้เนื่องจากวิทยาการทางการศึกษาเปลี่ยนแปลง และก้าวหน้าอย่างไม่หยุดยั้ง การหาความรู้เพิ่มเติมกระทำได้หลายวิธี เช่น การฟังปาฐกถา การอ่านข่าวสารต่าง ๆ การเข้ารับการอบรม การศึกษาต่อ การทัศนศึกษา ฯลฯ

การฝึกอบรมเพื่อพัฒนาบุคลากรระดับก่อนประถมศึกษา

การดำเนินงานโครงการอนุบาลชนบท กล่าวได้ว่า เป็นการให้บริการแก่เด็กระดับก่อนประถมศึกษา ช่วยพัฒนาความสามารถของเด็กเพื่อให้มีโอกาสได้พัฒนาเด็กตามศักยภาพ สิ่งสำคัญในการดำเนินงาน คือ บุคลากรที่เกี่ยวข้อง อันได้แก่ ผู้บริหารโรงเรียน ศึกษานิเทศก์และครู ซึ่งเป็นผู้ที่มีบทบาทต่อการส่งเสริมพัฒนาการต่าง ๆ ของเด็ก

เยาวพา เศษคูปต์ (2525: 27) กล่าวว่า ครูผู้สอนเด็กปฐมวัยควรมีวุฒิทางการศึกษา อนุบาลหรือเคยผ่านการอบรมเกี่ยวกับการอบรมดูแลเด็ก ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของสำนักงาน คณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2528: 32) ที่กล่าวว่า ครูปฐมวัยจำเป็นต้อง ได้รับการฝึกอบรมมาโดยตรง มีนิสัยรักเด็ก รับผิดชอบต่อหน้าที่ และมีความรู้เกี่ยวกับจิตวิทยา พัฒนาการวัยต่าง ๆ ของเด็ก รู้เทคนิควิธีการการจัดกิจกรรมสนองความต้องการและ เหมาะสมกับเด็กปฐมวัย มีความคิดริเริ่มแปลก ๆ ใหม่ ๆ รู้จักเลือกวัสดุในท้องถิ่นมาใช้ เป็นสื่อและเครื่องเล่นในการจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ของเด็ก คุณสมบัติดังกล่าว จำเป็นต้องปลูกฝังให้มีในตัวครูผู้สอนเด็กปฐมวัย เพื่อให้ครูสามารถนำความรู้และประสบการณ์ ไปใช้ปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด แนวทางในการพัฒนาบุคลากรวิธีหนึ่งคือ การ อบรม ซึ่งนอกจากจะให้ครูมีความรู้ ความสามารถในการปฏิบัติงานแล้ว การอบรมยังช่วย สร้างเสริมความสัมพันธ์อันดีระหว่างกลุ่มครูที่เข้ารับการอบรม และช่วยกระตุ้นให้ครูเกิด ความกระตือรือร้นแสวงหาความก้าวหน้า และได้รับประสบการณ์กว้างขวางขึ้น มีโอกาสพบปะ สัมมนาแลกเปลี่ยนความคิดเห็นในหมู่เพื่อนครูและนักวิชาการ ผู้เชี่ยวชาญระดับปฐมวัย

การจัดการเรียนการสอนชั้นเด็กเล็ก ควรมีการติดต่อกับบุคคลภายนอกโรงเรียน อันได้แก่ ผู้ปกครองและหน่วยงานอื่น ๆ และตามแนวคิดของ เลขา ปิยะอัจฉริยะ และคณะ (มปป.: 16) ได้เสนอรูปแบบการจัดการเรียนการสอนที่ผู้บริหารโรงเรียนและครูผู้สอน ต้องดำเนินการดังนี้ คือ

1. การติดต่อกับผู้ปกครอง

เพื่อช่วยให้ผู้ปกครองเข้าใจลูกของตนได้ดีขึ้น และเข้าใจเกี่ยวกับการจัด การเรียนการสอนชั้นเด็กเล็กของครูเป็นอย่างดี การติดต่อกับผู้ปกครองจึงเป็นเรื่องที่ต้องมี การเตรียมการ ซึ่งครูอาจจะทำในลักษณะดังต่อไปนี้ คือ

1.1 ก่อนจะรับเด็กควรให้ความรู้แก่ผู้ปกครองเกี่ยวกับนโยบาย วัตถุประสงค์ และแนวทางการเรียนการสอนชั้นเด็กเล็ก

1.2 พยายามหาโอกาสพูดคุย สันทนาการกับผู้ปกครอง ทั้งอย่างเป็นทางการ และไม่เป็นทางการ ถึงลักษณะพฤติกรรมทั้งที่เป็นปัญหาและไม่เป็นปัญหาของเด็กขณะที่อยู่ที่ โรงเรียนและอยู่ที่บ้าน การพูดคุยอย่างไม่เป็นทางการอาจจะเป็นช่วงพบปะกับผู้ปกครอง

ตอนเช้าหรือตอนเย็น เมื่อผู้ปกครองมาส่งและรับนักเรียน ส่วนการพูดคุยอย่างเป็นทางการ คือ การจัดประชุมผู้ปกครองเป็นกลุ่มย่อย ๆ อาจทำในช่วงเปิดเทอมแล้วหรือระหว่างเทอมก็ได้

1.3 จัดเวลาและโอกาสให้ผู้ปกครองได้เข้าสังเกตการเรียนการสอน ได้ตามที่ต้องการ

1.4 จัดกิจกรรมให้ผู้ปกครองที่มีอาชีพและประสบการณ์ที่มีคุณค่าทางการศึกษาและสนใจมาพูดคุยเล่าประสบการณ์ให้นักเรียนฟัง เช่น ผู้ปกครองที่เป็นตำรวจ พ่อค้า หรือแม่ค้า หรือคนกวาดถนน เป็นต้น

1.5 จัดให้ผู้ปกครองอาสาสมัคร เข้ามาช่วยเหลือกิจกรรมในโรงเรียน ตามความถนัด เช่น ช่วยเลี้ยงดูเด็ก ปรงอาหาร หรือสร้างของเล่นให้เด็ก

2. การติดต่อประสานงานกับหน่วยงานอื่น

ในปัจจุบันการให้การศึกษาและการบริการแก่เด็กก่อนเกณฑ์บังคับได้ขยายกว้างขวาง และมีหลายหน่วยงานจัดทำอยู่ แม้รูปแบบจะแตกต่างกัน แต่จุดมุ่งหมายใหญ่ มุ่งเน้นไปทำนองเดียวกัน คือ เพื่อพัฒนาคุณภาพความพร้อม และส่งเสริมการศึกษาของเด็ก ดังนั้นครูที่สอนชั้นเด็กเล็กในโรงเรียนประถมศึกษา จึงควรมีความรู้และประสบการณ์ เกี่ยวกับการทำงานของครูหรือผู้ดูแลเด็กในหน่วยงานอื่น ๆ เพื่อจะได้มีโอกาสประสานงาน ร่วมกับหน่วยงานอื่น ๆ ให้เกิดประโยชน์ในการดำเนินงานของทุก ๆ ฝ่าย ฝ่ายการติดต่อประสานงานอาจจะทำได้หลายลักษณะต่อไปนี้

2.1 เยี่ยมชมการจัดการเรียนการสอนหรือการอบรมเลี้ยงดูเด็กของหน่วยงานอื่น ๆ

2.2 เชิญชวนให้ครูหรือผู้ดูแลเด็กของหน่วยงานอื่น ๆ มาเยี่ยมชมการจัดการเรียนการสอนชั้นเด็กเล็กในโรงเรียนของตน

2.3 ประชุมพบปะแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและประสบการณ์ในการทำงานร่วมกับครูหรือผู้ดูแลเด็กของหน่วยงานอื่น ๆ

2.4 ประชุมวางแผนงานร่วมกับครูหรือผู้ดูแลเด็กของหน่วยงานอื่น ๆ เพื่อให้แนวการให้บริการ และการศึกษาแก่เด็กเป็นไปในทำนองเดียวกัน และแลกเปลี่ยน

สื่อการเรียนการสอนกันใช้

2.5 จัดงานสังสรรค์ระหว่างโรงเรียน อาจจัดในระดับครูหรือนักเรียน ก็ได้ตามความเหมาะสม เช่น การแข่งกีฬาระหว่างโรงเรียน เพื่อให้เกิดมิตรภาพที่ดีต่อกัน ในกลุ่มโรงเรียนที่ใกล้เคียง

การจัดสภาพแวดล้อมทางอาคารสถานที่

สภาพแวดล้อมทางด้านอาคารสถานที่ที่ควรคำนึงถึงและพิจารณา ได้แก่ ที่ตั้ง อาคาร ลักษณะของห้องเรียน บริเวณ สี แสง เสียง ดังรายละเอียดดังต่อไปนี้ (บุญเยี่ยม จิตรคอน และราศี ทองสวัสดิ์ 2527: 676-678)

1. ที่ตั้ง

การจัดสภาพแวดล้อมด้านอาคารสถานที่แก่เด็กควรมีดังต่อไปนี้

- 1.1 ควรอยู่ใกล้ชุมชน เพื่อป้องกันการเดินทางไกล อันมีผลกระทบต่อด้านสุขภาพของนักเรียนโดยตรง ทั้งทางกายและจิตใจรวมถึงอารมณ์
- 1.2 นำไม่ท่วม โรงเรียนจะต้องไม่เป็นที่ลุ่ม ชึ่งน้ำตลอดเวลา จะต้องมีการระบายน้ำเพียงพอ ทั้งนี้เพราะจะมีส่วนเกี่ยวข้องต่อการจัดที่เล่นกลางแจ้งของเด็ก
- 1.3 มีความร่มรื่น ควรมีเพียงพอปลูกต้นไม้ที่ไหม้แวงและไม่เล็กเพื่อศึกษา
- 1.4 ไม่จอแจ สภาพแวดล้อมด้านนี้อาจมีปัญหาทางการจราจรและความปลอดภัยของนักเรียน หากแก้ไขไม่ได้ ก็ต้องจัดให้มีผู้คอยรับเด็กหน้าโรงเรียน

2. อาคารเรียนและห้องเรียน

โดยทั่วไปแล้วสภาพแวดล้อมด้านนี้จะเป็นปัญหาเฉพาะอาคารที่ใช้อาคารเก่าของโรงเรียน ซึ่งเหมาะสมกับเด็กระดับประถมศึกษา แต่เมื่อมาใช้เป็นห้องเรียนของชั้นเด็กเล็กก็จะมีปัญหา เช่น หนาตาสูงเกินไป กระดานดำและกระดานป้ายสูงเกินไปสายตาของเด็ก ฯลฯ ดังนั้นจึงต้องปรับใหม่ให้เหมาะสมกับวัย และการพัฒนาเด็ก เพราะสิ่งแวดล้อมเหล่านี้จะมีผลต่อการเรียนรู้ของเด็กได้โดยตรง และวิธีการแก้ไขปัญหาด้านนี้ที่สำคัญประการหนึ่ง คือ การใช้สี เพราะสีจะมีผลกระทบต่อด้านจิตวิทยา เช่น

2.1 สีแดง แสด เหลือง ควรใช้กับบริเวณที่เล่นที่ต้องออกกำลัง

2.2 ฟ้ำ เขียว ควรใช้กับบริเวณที่ต้องการความเงียบหรือสงบ

3. เสียง

โรงเรียนที่อยู่ในย่านชุมชนจอแจที่มีเสียงดัง มักจะเกิดปัญหาในด้านนี้มาก และจะปรับปรุงอาหารให้ลดเสียง อาจทำได้ในด้านของการใช้หน้าต่างบานเกร็ด ใช้ลูกยางสวมขาโต๊ะเก้าอี้ ปูพรมหรือเสื่อน้ำมัน

4. แสง

ห้องเรียนส่วนมากจะไม่สว่าง ซึ่งอาจจะเป็นอันตรายต่อเด็ก สถานที่ที่ต้องการแสงสว่างไม่มากนัก คือ กิจกรรมประเภทกิจกรรมวงกลม ที่รับประทานอาหาร มุมบาน คนตรี หอน้ำ ส่วนที่ต้องการใช้แสงสว่างมากขึ้น คือ กิจกรรมประเภท มุมหนังสือ มุมไม้ลือก และมุมวิทยาศาสตร์

5. ความสะอาด

ความสะอาดของบริเวณที่ใช้เป็นที่เรียนหรือทำกิจกรรมตลอดจนที่เล่นย่อมต้องสะอาดอยู่เสมอ ทั้งนี้เพื่อช่วยให้เด็กเกิดความรู้สึกว่าเป็นที่ที่น่าอยู่ น่าทำกิจกรรม อันจะมีผลต่อการเรียนรู้ของเด็กด้วย

จะเห็นได้ว่าสภาพแวดล้อมด้านอาคารสถานที่จะมีผลต่อเด็ก 2 รูปแบบ คือ ส่วนที่จะเร้าเด็กโดยตรง คือ ความร่มรื่นของบริเวณ สีของห้อง กับส่วนที่มีผลต่อเด็กโดยที่เด็กไม่อาจรู้สึก เช่น ด้านแสง เสียง เป็นต้น

การจัดสภาพแวดล้อมทางสื่อการเรียนการสอน วัสดุ และอุปกรณ์

แนวความคิดการใช้สื่อเพื่อจัดประสบการณ์สำหรับเด็กปฐมวัย

เบญจา แสงมลิ (2527: 71-72) ได้สรุปถึงข้อควรคำนึงในการใช้สื่อเพื่อจัดประสบการณ์สำหรับเด็กปฐมวัย ดังนี้คือ

1. สื่อนั้นทาง่าย อยู่รอบตัวเด็ก เหมาะสมที่เด็กเรียนรู้ เช่น สิ่งของเครื่องใช้ในบ้าน และสถานศึกษา เครื่องเล่น สิ่งซึ่งอยู่แวดล้อมตัวเด็ก

2. สื่อนั้นมีความปลอดภัย ประหยัดทั้งราคาและเวลา เช่น ตุ๊กตา ลูกบอล ไม้บล็อก รถลากเล็ก ๆ ซึ่งมีขายอยู่ทั่วไป
 3. สื่อนั้นตรงกับเป้าหมายการใช้สื่อเพื่อจัดประสบการณ์ความพร้อมของแต่ละด้าน เช่น กลอง ใช้สำหรับจัดประสบการณ์ทางหู ผ่าสีต่าง ๆ ใช้สำหรับประสบการณ์ทางตา
 4. สื่อนั้นสะดวกในการนำมาและใช้สอย เช่น หุ่นจำลอง เสื้อ รูปภาพข้างแทนข้าง
 5. สื่อและการใช้ควรสอดคล้องกับวัยและความสามารถของเด็ก
 6. สื่อชนิดเดียวอาจใช้จัดประสบการณ์หลายด้านก็ได้ เช่น ไม้บล็อกสี่เหลี่ยม ใช้ฝึกประสาทตา ด้านสี ฝึกประสาทสัมผัสเกี่ยวกับรูปร่างลักษณะ ฝึกประสาทหูโดยการเคาะให้เกิดเสียง
 7. สื่อชนิดเดียวใช้จัดประสบการณ์นำไปสู่วิชาต่าง ๆ ให้สัมพันธ์กันได้
- ประเภทของสื่อการเรียนการสอน
- สื่อการเรียนการสอนสำหรับการเรียนการสอนชั้นเด็กเล็ก จัดแบ่งได้ 3 ประเภท คือ (ประภาพันธุ์ นิลอรุณ 2529: 3-7)
1. ประเภทวัสดุ เช่น สี กระดาษ ชอล์ก ภาพยนตร์ แผนภาพ เปลือกหอย หนังสือนิทาน ฯลฯ
 2. ประเภทอุปกรณ์ คือ สื่อที่เป็นเครื่องมือ เช่น วิทยุ เครื่องฉาย วีดีโอ กระดานดำ ป้ายนิเทศ เครื่องใช้ประจำห้องเรียน เป็นต้น
 3. ประเภทวิธีการ กระบวนการจัดกิจกรรม ได้แก่ การสาธิต ทดลองเล่นเกม เล่นบทบาทสมมติ จัดสถานการณ์จำลอง เช่น จุดมุมต่าง ๆ ในห้องเรียน
- ลักษณะสื่อการเรียนการสอนที่ดี
- สื่อการเรียนการสอนที่ใช้ในการจัดประสบการณ์และกิจกรรมชั้นเด็กเล็ก ในประเภทวัสดุและอุปกรณ์นั้น ควรจะมีลักษณะดังนี้ คือ (พัฒนา ชัยพงศ์ มปป.: 27)
1. ส่งเสริมพัฒนาการทางด้านร่างกาย อารมณ์-จิตใจ สังคม และสติปัญญา
 2. มีขนาดเหมาะสมกับวัย และพัฒนาการของเด็ก

3. เป็นของจริง แต่ในกรณีที่หาไม่ได้หรือต้องทำขึ้นควรทำจากวัสดุที่ไม่เป็นอันตรายต่อเด็ก เช่น อาจทำด้วยไม้ พลาสติก กระดาษ ฯลฯ

4. มีความมั่นคง แข็งแรง และทนทาน

5. ได้รับความสนใจ ความอยากรู้อยากเห็น และส่งเสริมความคิดริเริ่มสร้างสรรค์

6. มีการทดลองใช้และปรับปรุงแก้ไข

ในสภาพปัจจุบันโรงเรียนส่วนใหญ่ ไม่สามารถจัดซื้อ จัดหาสื่อการสอนและของเล่นเด็กได้ครบถ้วนทุกประการ ดังนั้นครูผู้สอนชั้นอนุบาลศึกษาจึงจำเป็นต้องศึกษา หาความรู้ เพิ่มพูนทักษะการคิดค้น ประดิษฐ์ สะสมวัสดุสิ่งของต่าง ๆ ที่พอจะหาได้ในท้องถิ่น เช่น ขวดพลาสติก จุกขวด ฝาเบียร์ กระป๋องนม เศษผ้า เศษไม้ กลองกระดาษ ลังกระดาษ ฟางข้าว เมล็ดพืช ใบไม้ ดอกไม้ กระดาษการ์ด หนังสือพิมพ์ ปกวารสารต่าง ๆ เสื้อผ้าที่ไม่ใช้ ฯลฯ วัสดุต่าง ๆ เหล่านี้หาได้จากเด็ก ๆ ในโรงเรียน เพื่อนครู เพื่อนบ้าน และโดยเฉพาะครูเด็กเล็กควรฝึกการขอขยืมแล้วนำมาผลิตสื่อ หรือนำมาให้เด็กสร้างสรรค์คิดประดิษฐ์ขบเล่นด้วยตนเอง

การจัดสภาพแวดล้อมเพื่อพัฒนาเด็กก่อนวัยเรียนในด้านต่าง ๆ นั้นก็คือ การจัดปัจจัยที่เอื้อต่อการใช้นโยบายการจัดประสบการณ์ชั้นเด็กเล็กนั่นเอง และจากสภาพแวดล้อมด้านต่าง ๆ ตามแนวคิดของหน่วยงาน และนักวิชาการต่าง ๆ ดังกล่าวข้างต้นนั้น พอจะสรุปเป็นประเภทหรือด้านกว้าง ๆ ได้ 3 ประเภท หรือ 3 ด้าน คือ

1. การเตรียมบุคลากร ปัจจัยในด้านนี้มีความสำคัญมาก เพราะเป็นกลไกสำคัญในการพัฒนาเด็กก่อนวัยเรียน ดังนั้นบุคลากรทุกฝ่ายที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการใช้นโยบายจัดประสบการณ์ชั้นเด็กเล็กจะต้องมีการเตรียมพร้อมทั้งในด้านการปฏิบัติงานและพัฒนาตนเอง อยู่ตลอดเวลา หากบุคลากรไม่มีคุณภาพเพียงพอแล้วจะส่งผลกระทบต่อพัฒนาเด็กก่อนวัยเรียนที่ตนรับผิดชอบอยู่ได้

2. งบประมาณและอาคารสถานที่ การใช้นโยบายจัดประสบการณ์ชั้นเด็กเล็ก จะเกิดขึ้นได้หรือไม่นอกจากจะมีบุคลากรปฏิบัติงานแล้ว สิ่งจำเป็นจะต้องมีอีกประการหนึ่งคือ ด้านงบประมาณ และอาคารสถานที่ ทั้งนี้เพราะการจัดประสบการณ์และกิจกรรมชั้น

เด็กเล็ก จะดำเนินไต่จะต้องมีการใช้งบประมาณ รวมทั้งสถานที่ในการประกอบกิจกรรม นอกจากนี้ยังเป็นปัจจัยสำคัญประการหนึ่งในการส่งเสริมพัฒนาการด้านต่าง ๆ ของเด็ก อีกด้วย

3. สื่อการเรียนการสอน ในการจัดการเรียนการสอนสำหรับชั้นเด็กเล็ก จะเป็นการจัดกิจกรรมเพื่อมุ่งส่งเสริมพัฒนาการทั้ง 4 ด้าน คือ ร่างกาย อารมณ์-จิตใจ สังคม และสติปัญญาของเด็ก ดังนั้นสื่อการเรียนการสอนจึงเป็นปัจจัยสำคัญยิ่งต่อการเรียนรู้ และพัฒนาตนเองของเด็กก่อนวัยเรียนในด้านต่าง ๆ ทั้งนี้เพราะสื่อจะช่วยให้เด็กได้รับประสบการณ์ตรง โดยผ่านประสาทสัมผัส นอกจากนี้ยังช่วยให้เกิดความสุขสนุกสนาน เพลิดเพลิน และบางชนิดยังเปิดโอกาสให้เด็กได้ฝึกคิดสร้างสรรค์ตามจินตนาการอีกด้วย

การนิเทศการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษา

การนิเทศการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษา คือ กระบวนการทำงานร่วมกันระหว่างผู้ให้การนิเทศ ซึ่งได้แก่ ศึกษานิเทศก์จังหวัด หรืออำเภอ ผู้นิเทศของศูนย์พัฒนาการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษา ผู้บริหารและผู้รับการนิเทศ ซึ่งได้แก่ ครูระดับก่อนประถมศึกษา เพื่อให้ได้มาซึ่งความพร้อมทางด้านร่างกาย อารมณ์-จิตใจ และสติปัญญาของเด็ก อันเป็นจุดมุ่งหมายของการจัดการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษา (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ มปป. : 28-32)

ความจำเป็นของการนิเทศการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษา

1. การนิเทศการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษา มีความจำเป็นต่อการทำให้ครูเป็นบุคคลที่ทันสมัยอยู่เสมอ จากการเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่มีอยู่ตลอดเวลา ทำให้เกิดพัฒนาการทางการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษาทั้งทางทฤษฎีและทางปฏิบัติ ข้อเสนอแนะที่ได้จากการวิจัย การวิเคราะห์หรือการอภิปราย มักมีประโยชน์และให้ข้อคิดแก่ครูซึ่งการนิเทศการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษาสามารถให้บริการได้

2. การนิเทศการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษามีความจำเป็นต่อความเจริญงอกงามของครู แม้ครูจะได้รับการฝึกฝนมาแล้วเป็นอย่างดี แต่ก็จำเป็นต้องปรับปรุงการฝึกฝนอยู่เสมอในขณะทำงาน

3. การนิเทศการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษา มีความจำเป็นต่อการช่วยเหลือครูให้จัดเตรียมกิจกรรมที่เหมาะสมกับวัย ความต้องการความสามารถและความแตกต่างของเด็กแต่ละคนได้เป็นอย่างดี

วัตถุประสงค์ของการนิเทศระดับก่อนประถมศึกษา

การนิเทศการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษา จึงมีวัตถุประสงค์ในการช่วยเหลือแนะนำครูให้ปรับปรุงการจัดกิจกรรม สื่อการเรียน สภาพแวดล้อมต่าง ๆ ที่ถูกต้องและเหมาะสมให้กับเด็ก โดยอาศัยความร่วมมือจากครูระดับก่อนศึกษากับบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาทุกฝ่าย ทั้งนี้เพื่อก่อให้เกิดความเจริญงอกงามและพัฒนการแก่เด็ก การนิเทศการศึกษาในปัจจุบันจึงมีใช้การตรวจตราหรือฟังเสียง ที่ตัวครูอย่างในอดีต

กิจกรรมการนิเทศการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษา

โดยทั่วไปกิจกรรมการนิเทศที่ดำเนินการในระดับก่อนประถมศึกษานั้น ผู้นิเทศจะทำงานกับครูผู้สอนในเรื่อง แนวการจัดประสบการณ์ แผนการจัดประสบการณ์ หรือ กิจกรรมสื่อการเรียน การประเมินพัฒนาการ ตลอดจนปัญหาการเรียนการสอนต่าง ๆ เพื่อให้เกิดการปรับปรุงคุณภาพการศึกษา ให้เป็นไปตามจุดมุ่งหมายของการจัดการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษา กิจกรรมการนิเทศการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษาอาจใช้กิจกรรมต่าง ๆ ดังนี้

1. การปฐมนิเทศ เป็นการประชุมครั้งแรก เพื่อชี้แจงวัตถุประสงค์ ให้ความรู้ความเข้าใจ ในงานที่จะต้องปฏิบัติ ช่วยเหลือครูผู้สอนเข้าใจ เห็นความสำคัญและมีทัศนคติที่ดีต่อการจัดกิจกรรมการเตรียมความพร้อม สามารถปรับปรุงจัดประสบการณ์ให้เด็กได้บรรลุผลตามจุดมุ่งหมายได้

2. การประชุมปรึกษาหารือ อาจจัดเป็นการประชุมกลุ่มย่อยหรือการประชุมกลุ่มใหญ่เพื่อหารือแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ช่วยกันแก้ปัญหา ไขข้อสงสัย ให้ความรู้ความเข้าใจ ตลอดจนแลกเปลี่ยนผลงานต่าง ๆ เกี่ยวกับงานที่กำลังจะทำ กระทำแล้วหรือให้ความรู้เพิ่มเติม

3. การอบรมสัมมนา เป็นส่วนหนึ่งของการนิเทศการศึกษาในระดับก่อนประถมศึกษา เมื่อมีปัญหาในทางปฏิบัติ หรือต้องการจะเน้นเรื่องใดเรื่องหนึ่งเป็นพิเศษ เพื่อช่วยให้ครูเกิดความเข้าใจในเรื่องนั้น ๆ เช่น การจัดกิจกรรมสำหรับเด็กระดับก่อนประถมศึกษา

การประเมินพัฒนาการ เป็นต้น การสัมมนาช่วยให้มีโอกาสนพบปะแลกเปลี่ยนความคิดเห็นในหมู่เพื่อนครูด้วยกัน และสามารถรวบรวมข้อมูล ขอสรุปต่าง ๆ ไปใช้ในการปฏิบัติงานต่อไป

4. การประชุมเชิงปฏิบัติการ เป็นวิธีการนิเทศแบบหนึ่งซึ่งช่วยให้ครูได้รับความรู้จากวิทยากร และลงมือปฏิบัติงานแก้ปัญหา หรือศึกษาด้วยกันเป็นกลุ่มย่อย ผลจากการประชุมเชิงปฏิบัติการ จะได้ผลงาน หรือคำตอบเกี่ยวกับปัญหาต่าง ๆ โดยมีผู้ทรงคุณวุฒิช่วยให้คำแนะนำปรึกษา

5. การพบปะสนทนา เป็นการนิเทศที่เปิดโอกาสให้ครูได้รับคำแนะนำอย่างใกล้ชิดเมื่อเกิดปัญหาทางวิชาการ บรรยากาศที่ดี มีความเป็นกันเอง และความสัมพันธ์อันดีระหว่างผู้ให้การนิเทศกับครู จะช่วยให้การนิเทศได้รับผลดี

6. การสังเกตการสอนบางครั้งผู้นิเทศและผู้บริหารโรงเรียนจะมาสังเกตการสอนของครูในชั้นเรียน เพื่อจะได้ให้คำแนะนำ หรือขอเสนอแนะแก่ครูได้ถูกต้อง มิใช่จับผิดครูผู้สอน โดยทั่วไปจะมีการสังเกตในสิ่งต่อไปนี้คือ

- 6.1 การจัดห้องเรียนและสภาพแวดล้อม
- 6.2 การสร้างบรรยากาศในห้องเรียน
- 6.3 บุคลิกภาพและพฤติกรรมการทำงานของครู
- 6.4 ความสัมพันธ์ระหว่างเด็กและครู
- 6.5 การดูแลเด็กทั้งในและนอกห้องเรียน
- 6.6 พฤติกรรมและพัฒนาการของเด็ก
- 6.7 การจัดกิจกรรมเตรียมความพร้อมให้แก่เด็ก

7. การสาธิตการสอน มีจุดมุ่งหมายให้ครูเห็นตัวอย่างที่ดีและถูกต้องเกี่ยวกับวิธีและเทคนิคการสอน ผู้นิเทศอาจเชิญครูหรือผู้เชี่ยวชาญและมีความสามารถในเรื่องนั้น ๆ เป็นพิเศษมาสาธิตให้ครูดู จะช่วยให้ครูเกิดความมั่นใจ มีความกระตือรือร้น หรือเกิดความคิดนำสิ่งที่ตนได้ดูไปปรับปรุงการสอนให้ดีขึ้น

8. การศึกษานอกสถานที่ มีจุดมุ่งหมายให้ครูได้เห็นวิธีการจัดการเรียนการสอนในระดับก่อนประถมศึกษา นอกเหนือจากโรงเรียนที่ตนเองสอนอยู่ เพื่อเป็นการกระตุ้นให้ครู

มีความคิดเปรียบเทียบและนำแนวคิดที่ถูกต้องและเหมาะสม มาปรับปรุงการเรียนการสอน
 ของตนให้มีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ยังมีส่วนในการเสริมสร้างความมั่นใจให้แก่ครูอีกประการ
 หนึ่ง

9. การบรรยายหรือปาฐกถา คือการเชิญบุคคลต่าง ๆ ที่เป็นผู้รู้ ผู้เชี่ยวชาญมา
 บรรยายพิเศษเกี่ยวกับเรื่องที่เป็นปัญหา หรือเรื่องที่สำคัญสนใจ เช่น วิธีการสอน
 กิจกรรมการเคลื่อนไหวและจังหวะในระดับก่อนประถมศึกษา การจัดที่เล่นในห้องเรียน
 เป็นต้น

10. การแจกเอกสาร เป็นที่นิยมกันมากวิธีหนึ่ง เพราะเกิดประโยชน์กับครูและ
 ช่วยครูได้มาก สามารถใช้เป็นคู่มือการจัดกิจกรรมและเปิดโอกาสให้ครูได้แลกเปลี่ยน
 ความคิดเห็นทางการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษา ทั้งเป็นการเผยแพร่ผลงานของเพื่อนครู
 ด้วยกันอีกด้วย

การนิเทศการศึกษาภายในโรงเรียน

สังต์ อุทรานันท์ (2529: 200) ได้กล่าวถึง การนิเทศการศึกษาภายใน
 โรงเรียนไว้ว่า เป็นกระบวนการทำงานของผู้บริหารโรงเรียน (หรือผู้ที่ได้รับมอบหมาย)
 ในการพัฒนาคุณภาพการทำงานของครูและบุคลากรภายในโรงเรียนเพื่อให้ได้มาซึ่งสัมฤทธิ์ผล
 สูงสุดในการเรียนของนักเรียนนั่นเอง

ความจำเป็นของการจัดการนิเทศการศึกษาภายในโรงเรียน

สังต์ อุทรานันท์ (2529: 198) ได้กล่าวไว้ว่า ในภาวะปัจจุบันการนิเทศ
 การศึกษาภายในโรงเรียนมีความสำคัญและจำเป็นยิ่งขึ้นด้วยเหตุผลต่อไปนี้คือ

1. ศึกษานิเทศก์โดยตำแหน่งมีจำนวนจำกัด ไม่สามารถตอบสนองความต้องการ
 การนิเทศการศึกษาของโรงเรียนต่าง ๆ ได้ทั่วถึง

2. สภาพปัญหาและความต้องการของโรงเรียนแต่ละแห่งไม่เหมือนกัน จึงเป็น
 การยากที่ศึกษานิเทศก์ซึ่งอยู่ภายนอกจะรู้สภาพปัญหา และความต้องการที่แท้จริงของ
 โรงเรียนได้ การตอบสนองความต้องการจึงเป็นไปได้ยาก

3. ในสภาพปัจจุบัน บุคลากรในโรงเรียนส่วนใหญ่มีความรู้ความสามารถเพียงพอ และบางคนยังมีความชำนาญในเฉพาะสาขาวิชาอีกด้วย จึงสมควรจะใช้ทรัพยากรเหล่านี้ให้เกิดประโยชน์มากที่สุด และยังเป็นที่ยอมรับซึ่งกันและกัน

4. เป็นการสอดคล้องกับปรัชญา หลักการ และวิธีการของการนิเทศสมัยใหม่ที่สุด ซึ่งการนิเทศสมัยใหม่จะเกิดขึ้นโดยความร่วมมือช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ไม่ใช่จะต้องมีคนคอยชี้แนะให้ทำงานอยู่ตลอดเวลา

การวัดและประเมินผล

การวัดและประเมินพัฒนาการและความพร้อมทางร่างกาย อารมณ์-จิตใจ สังคม และสติปัญญาของนักเรียนระดับก่อนประถมศึกษา มีหลักการดังต่อไปนี้ คือ (นงเยาว์ แสงเพ็ญแข 2529: 8-9)

1. ควรวัดและประเมินผลพัฒนาการและความพร้อมในการเรียนเป็นรายคน และรายองค์ประกอบ ทั้งนี้เพราะการเสริมสร้างพัฒนาการและความพร้อมในการเรียนเป็นเรื่องของแต่ละคน การรายงานทั้งชั้นจะเป็นความพร้อมทั้งชั้น ไม่สามารถจะทราบได้ว่า ใครพร้อมหรือไม่พร้อมบ้าง อีกประการหนึ่งการวัดและประเมินผลพัฒนาการควรทำเป็นรายองค์ประกอบ เพื่อจะทราบว่าใครยังไม่พร้อม องค์ประกอบใดจะได้เสริมสร้างองค์ประกอบนั้นโดยตรง

2. ผลของการวัดและประเมินผลเป็นการอธิบายภาพของเด็กในขณะนี้เท่านั้น เป็นการอธิบายจุดเด่น จุดด้อยของเด็กในขณะที่ทำการวัดและประเมิน มิใช่แสดงว่าเด็กจะพร้อมหรือไม่พร้อมเช่นนั้นตลอดไป เพราะเด็กยังเล็กและอยู่ในวัยที่จะพัฒนาเปลี่ยนแปลงอีกเป็นอันมาก และแบบแผนพัฒนาการของเด็กแต่ละคนย่อมแตกต่างกันไป อาจจะช้าบ้างเร็วบ้าง สักระยะเวลาหนึ่งเด็กจะมีพัฒนาการเกิดขึ้นเองถ้าเป็นเด็กปกติ นั่นคือในการวัดและประเมินผลพัฒนาการอย่างฝักใฝ่ว่าเด็กจะเป็นเช่นนั้นตลอดไป เด็กยังอยู่ในวัยที่เปลี่ยนแปลงอีกเป็นอันมาก

3. หลักการและวิธีการจัดการศึกษาระดับก่อนประถม คือ เสริมสร้างพัฒนาการและความพร้อมในการเรียน ไม่ว่าจะจัดการเรียนการสอนเป็น 3 ปี 2 ปี หรือปีเดียวก็ตาม มวลประสบการณ์ที่สร้างขึ้นไม่ว่าจะเป็นแบบหน่วยการเรียนรู้หรือแผนการสอนรายวัน เนื้อหาสาระเป็นความรู้มีความสำคัญในการก่อให้เกิดการเรียนรู้ แต่ความสามารถด้านสติปัญญาเพื่อหาความรู้และนำความรู้มาใช้ในการแก้ปัญหาตนเองและสังคม มีความสำคัญมากกว่าตัวความรู้เฉย ๆ ซึ่งเป็นจุดมุ่งหมายของการศึกษาสำหรับเด็ก ดังนั้นในการประเมินจะประเมินพัฒนาการด้านสติปัญญาเป็นหลัก สมุดประจำชั้นของการศึกษาระดับนี้จึงวัดและประเมินผลพัฒนาการด้านสติปัญญา และความพร้อมในการเรียน ไม่ประเมินความรู้ ความจำเนื้อหาในแผนการสอน

4. แท้จริงแล้วพัฒนาการและความพร้อมในการเรียนทุกด้านมีธรรมชาติบูรณาการกัน แต่ในการวัดและประเมินจะวิเคราะห์แยกพัฒนาการและความพร้อมในการเรียนออกเป็นพฤติกรรมย่อย เพื่อจะให้ครูทราบว่าจะเสริมสร้าง วัดและประเมินอะไรบางอย่าง อย่างไรก็ดี กลุ่มพฤติกรรมย่อยยังมีปัญหาเรื่องขอบเขตความกว้าง-แคบ อีกเช่นกัน ดังนั้นจึงจัดทำแนวการวัดและประเมินไว้เพื่อให้ครูสามารถคาดคะเนขอบข่ายของพฤติกรรมได้เท่านั้น

5. ไม่ควรนำผลการวัดและประเมินหรือการทดสอบความพร้อมในการเรียนใช้คัดเลือกลงเด็กเข้าเรียนชั้นประถมปีที่ 1 เพราะเป็นการใช้ผลการประเมินที่ผิดวัตถุประสงค์ให้นำผลการวัดและประเมินไปใช้ในการปรับปรุงหรือวางแผนการเรียนที่เหมาะสมกับความพร้อมหรือความไม่พร้อมของนักเรียน ความพร้อมเป็นพัฒนาการ เด็กที่ไม่พร้อมมักจะมาจากครอบครัวที่มีฐานะ เศรษฐกิจต่ำ การคัดเลือกด้วยแบบทดสอบความพร้อมเป็นการเลือกที่รักมักที่ชัง โดยใช้แบบทดสอบเป็นเครื่องมือ

แนวการวัดผลระดับก่อนประถมศึกษา

เด็กระดับชั้นอนุบาลเป็นเด็กที่จัดอยู่ในกลุ่มวัยก่อนประถมศึกษาที่มีอายุระหว่าง 4-6 ปี เป็นวัยที่กำลังเจริญเติบโต ความสามารถและการแสดงออกอาจเปลี่ยนแปลงตามสิ่งแวดล้อม การวัดผลความเป็นเรื่องของการวัดความพร้อมและพัฒนาการด้านร่างกาย

อารมณ์ สังคม และสติปัญญา เพื่อสนองความมุ่งหมายที่วางไว้ไม่ใช่วัดเพื่อตัดสินได้หรือตก
การวัดผลในชั้นอนุบาลนี้ควรใช้หลาย ๆ วิธี ดังต่อไปนี้คือ (สำนักงานคณะกรรมการการ
ประถมศึกษาแห่งชาติ 2529: 200-202)

1. การสังเกต

1.1 ครูสังเกตเด็กขณะเล่น เรียนและทำงาน ควรสังเกตโดยสม่ำเสมอ
ทั้งเป็นหมู่คณะ เป็นรายบุคคล เพื่อทราบความเปลี่ยนแปลงและพัฒนาการด้านต่าง ๆ เมื่อมี
อะไรผิดปกติขึ้นในตัวเด็ก ครูจะได้ทราบเข้าใจสาเหตุและแก้ไขปัญหานั้นได้ ดังนั้นครูควรใช้
วิธีสังเกตเป็นพื้นและควรจดบันทึกไว้เพื่อกันลืม เนื่องจากเด็กวัยนี้ยังไม่สามารถเข้าใจตนเอง
พอจะบอกเล่าความตองการอันแท้จริงให้ผู้ใหญ่เข้าใจได้

1.2 การสังเกตเด็กเป็นรายบุคคลทุกครั้ง ที่จัดประสบการณ์ให้แก่เด็ก

1.3 ควรมีแบบบันทึกการสังเกต โดยมีรายการเกี่ยวกับพฤติกรรมที่ควร
สังเกตของเด็กแต่ละคนไว้ด้วย

1.4 ควรบันทึกขอบกรรอง ข้อดี และข้อเสนอแนะในการปรับปรุงแก้ไข
หรือส่งเสริมพฤติกรรมของเด็กไว้ด้วย

2. การสนทนา วิธีนี้ใช้ได้ตั้งแต่เริ่มต้นสอน กำลังสอน และหลังจากสอนแล้ว

2.1 ชักถามเรื่องราวและประสบการณ์ตามที่เด็กได้พบเห็น

2.2 ถ้าจะวัดผลการสนทนา ควรจะจัดเป็นอันดับ ดีมาก ดี พอใช้
เด็กคนใดที่จะต้องแก้ไขหรือส่งเสริมควรบันทึกไว้ในของหมายเหตุ

3. การตรวจผลงาน วิธีนี้ได้จากการนำผลงานของเด็ก เช่น สมุดทำงาน
ภาพเขียน สิ่งประดิษฐ์ ฯลฯ มาตรวจ ทั้งนี้โดยจัดเป็นกลุ่มตามอันดับคุณภาพของงาน
อันดับคุณภาพของงานควรมี 3-5 อันดับคือ ดีมาก ดี ปานกลาง อ่อน อ่อนมาก หรือ
ดี ปานกลาง กอน การจัดอันดับคุณภาพเพื่อจะได้ดูความเคลื่อนไหวทางการพัฒนาการ
ของเด็ก ถ้าเด็กอยู่ในอันดับดีแสดงว่าการเรียนมีผลดีเป็นที่ต้องการ ตรงข้ามถ้าเด็กอยู่ใน
อันดับต่ำ ครูต้องรีบแก้ไขปรับปรุงการเรียนการสอน ครูจะได้เก็บผลงานของเด็กไว้เพื่อ
เปรียบเทียบพัฒนาการของเด็กแต่ละครั้งด้วย

4. การใช้ข้อสอบปากเปล่า วิธีนี้เหมาะกับเด็กอนุบาล ซึ่งยังอ่อนและเขียนหนังสือไม่ได้ครูควรปฏิบัติดังนี้

4.1 สร้างบรรยากาศให้สนุกสนาน น่าสนใจ และเป็นกันเอง

4.2 ควรเตรียมข้อสอบไวล่วงหน้าว่าจะถามอะไรและถามอย่างไร ข้อสอบอาจจะเป็นรูปภาพหรือของจริง ทั้งนี้เพื่อความยุติธรรม จะได้ถามเด็กในเนื้อหาชุดเดียวกัน ควรลำดับเนื้อเรื่องให้เป็นที่น่าสนใจและต่อเนื่องกันด้วย

4.3 ควรใช้วิธีนี้อย่างน้อยภาคเรียนละครั้ง เพื่อทราบผลการพัฒนาการทางด้านสติปัญญาของเด็ก

4.4 การบันทึกการวัดผลใช้แบบการจัดอันดับคุณภาพ

5. การใช้ข้อทดสอบ ใช้สอบเด็กเพื่อบันทึกคะแนนไว้เป็นหลักฐาน

5.1 ควรใช้วิธีนี้อย่างน้อยภาคเรียนละครั้ง

5.2 ควรจัดข้อทดสอบให้มีคุณภาพเหมาะสมกับเด็ก และควรคำนึงถึงสิ่งเหล่านี้คือ ภาพชัดเจน เนื้อหาตรงกับวัตถุประสงค์ที่สอน

การวัดผลระดับอนุบาลนี้ จะเลือกใช้วิธีวัดผลแบบไหนขึ้นอยู่กับลักษณะวิชาวัยของเด็ก ตลอดจนความมุ่งหมายของการวัดผลแต่ละคราว ซึ่งควรพิจารณานำวิธีวัดผลมาใช้ให้เหมาะสม ควรใช้วิธีสังเกต สนทนา และตรวจผลงานให้มาก สำหรับข้อทดสอบ ควรใช้น้อยที่สุด และควรใช้ในบางวิชาเท่านั้น การจัดทำบันทึกในการวัดผลควรใช้เกณฑ์ดังนี้

วิธีวัดผล	ชั้นอนุบาลปีที่ 1		ชั้นอนุบาลปีที่ 2	
	ภาคที่ 1	ภาคที่ 2	ภาคที่ 1	ภาคที่ 2
1. การสังเกต	50 %	40 %	40 %	40 %
2. การสนทนา	40 %	30 %	30 %	30 %
3. การตรวจผลงาน	10 %	15 %	10 %	10 %
4. การใช้ข้อสอบปากเปล่า	-	10 %	10 %	10 %
5. การใช้ข้อทดสอบ	-	5 %	10 %	10 %

ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จากการติดตามผลการดำเนินงานโครงการการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษาของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ 2530: 1-9) สรุปปัญหาการดำเนินงานได้ดังนี้

1. ด้านครูผู้สอน ครูขาดประสบการณ์ ขาดความรู้ความสามารถในการจัดกิจกรรมสร้างสรรค์ การใช้แผนการจัดประสบการณ์ ตลอดจนเทคนิคพื้นฐานของการสอนเด็กปฐมวัย เช่น เพลง นิทาน กิจกรรมการเคลื่อนไหวและจังหวะ การเล่นกลางแจ้ง การเก็บเด็กขาดความกระตือรือร้นที่จะปรับปรุงตนเอง และมีการขาดแคลนครูผู้สอนในบางท้องที่

2. ด้านผู้บริหาร ผู้บริหารไม่เข้าใจนโยบาย หลักการ และวิธีการจัดการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษา

3. ด้านการอบรม ระยะเวลาในการอบรมครูผู้สอนน้อย ควรจัดอบรม 5-6 วัน

4. ด้านผู้ปกครอง ผู้ปกครองมีฐานะทางเศรษฐกิจต่ำ เก็บเงินมาส่งการศึกษาไม่ได้ ผู้ปกครองต้องการให้สอนอ่าน-เขียน

5. ด้านวัสดุ อุปกรณ์ และสื่อประกอบการจัดกิจกรรม ขาดงบประมาณสนับสนุนห้องเรียน ทำให้การจัดสภาพการเรียนการสอนไม่ดีเท่าที่ควร

6. ด้านการนิเทศ ติดตามผล ทำการนิเทศไม่ทั่วถึง ขาดงบประมาณการนิเทศ

7. ความพร้อมของโรงเรียนอนุบาล โรงเรียนอนุบาลส่วนใหญ่ยังไม่พร้อมต่อการรับเป็นศูนย์พัฒนาบุคลากรระดับก่อนประถมศึกษา เนื่องจากบุคลากรไม่เพียงพอ ต้องทำการสอนควบคู่ไปกับงานพัฒนาบุคลากร ทำให้ครูมีภาระหนักมาก อีกทั้งวิทยากรยังขาดความมั่นใจในตนเองทั้ง ๆ ที่มีความรู้ดี

8. การประสานงานระหว่างโรงเรียนอนุบาลกับศึกษานิเทศก์จังหวัดยังล่าช้า ไม่คล่องตัว เนื่องจากต่างฝ่ายต่างมีภารกิจ

กองวิชาการ สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2527: 47) ได้ทำการศึกษาแนวการบริหารโรงเรียนประถมศึกษาที่จัดการศึกษาชั้นเด็กเล็กในด้านปัญหา และขอเสนอแนะ พบว่า

ปัญหาการบริหารงานวิชาการ คือ ผู้ปกครองไม่เข้าใจปรัชญาและวัตถุประสงค์ของการจัดการเรียนการสอนในชั้นเด็กเล็ก ผู้บริหารขาดความเข้าใจเกี่ยวกับจุดมุ่งหมายของการจัดการเรียนการสอนในชั้นเด็กเล็ก ขาดสื่อการเรียนการสอน เด็กพูดภาษาถิ่น และเข้าใจภาษาไทยน้อย ครูที่สอนชั้นเด็กเล็กขาดความชำนาญในเรื่องเด็กเล็ก โรงเรียนไม่ได้วางแผนงานวิชาการไว้

ปัญหาการบริหารงานบุคคล คือ ขาดครูผู้สอนชั้นเด็กเล็ก ครูมีประสบการณ์ในการสอนเด็กเล็กน้อยหรือไม่มีประสบการณ์เลย ผู้บริหารโรงเรียนมีความสนใจการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษาน้อย การประชุมปรึกษาหารือของครูชั้นเด็กเล็กระหว่างโรงเรียนน้อยมาก ขาดการแนะนำขั้นต้นสำหรับครูผู้สอนชั้นเด็กเล็ก

ปัญหาการบริหารงานธุรการ การเงิน และอาคารสถานที่ คือ ขาดงบประมาณที่จะจัดซื้อวัสดุอุปกรณ์และสื่อการเรียนการสอน การจัดสรรเงินล่าช้า ห้องเรียนมีลักษณะที่ไม่เหมาะสมกับเด็กเล็ก โต๊ะม้านั่งไม่เหมาะสมกับเด็กเล็ก ไม่มีอาคารเรียนของเด็กเล็ก โดยเฉพาะ

ปัญหาการบริหารงานด้านความสัมพันธ์กับชุมชน คือ ชุมชนไม่เข้าใจเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนชั้นเด็กเล็ก ครูชั้นเด็กเล็กมีความสัมพันธ์กับชุมชนและผู้ปกครองน้อย ผู้ปกครองให้ความสนใจเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนน้อย

ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการบริหารโรงเรียน คือ อบรมความรู้เกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนประถมศึกษา ที่จัดชั้นเด็กเล็กแก่ผู้บริหารโรงเรียนอบรมครูผู้สอนในโรงเรียนประถมศึกษาที่จะเปิดรับเด็กเล็ก จัดเตรียมวัสดุอุปกรณ์และสื่อการเรียนการสอนสำหรับเด็กให้พร้อม จัดโครงการประชาสัมพันธ์ให้ผู้ปกครองนักเรียนเห็นความสำคัญของการเรียนการสอนชั้นเด็กเล็ก ตลอดจนสร้างความเข้าใจการเรียนการสอนให้มากขึ้น จัดให้มีการนิเทศการเรียนการสอนชั้นเด็กเล็กอย่าง

สม่ำเสมอและจัดใหม่สถานที่เล่นสำหรับเด็กเล็กโดยเฉพาะ

กองวิชาการ สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ และภาควิชา
ประถมศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (2527: 101-102) ได้ทำการ
ศึกษาและพัฒนาารูปแบบการจัดการเรียนการสอนชั้นเด็กเล็กในโรงเรียนประถมศึกษา พบว่า

1. รูปแบบการจัดการเรียนการสอนชั้นเด็กเล็กในโรงเรียนประถมศึกษาที่
เหมาะสมและสอดคล้องกับความต้องการของแต่ละท้องถิ่น จะต้องมึลักษณะที่เอื้อให้ครูมี
บทบาทและมีส่วนร่วมในการกำหนดและสร้างโครงการและแผนการเรียนการสอน การจัดหา
สื่อ รูปแบบจะต้องผสมผสานทักษะต่าง ๆ ไว้ในบทเรียนเพื่อให้เด็กพัฒนาทักษะด้านต่าง ๆ
ไปพร้อม ๆ กัน และเน้นความสำคัญของการพัฒนาทักษะกระบวนการคิดของเด็ก โดยแทรก
ทักษะนี้ไว้ในบทเรียนหรือหน่วยการเรียนรู้ให้มากที่สุด

2. การนำรูปแบบการจัดการเรียนการสอนชั้นเด็กเล็กไปใช้ในโรงเรียน
ประถมศึกษาของแต่ละท้องถิ่นสามารถทำได้แต่ต้องมีการเตรียมครู และปรับแผนการสอน
กลางให้เป็นแผนการสอนท้องถิ่น

3. การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ครูร้อยละ 52 จัดทำตารางกิจกรรม
ประจำวัน ครูร้อยละ 25 สามารถทำได้ครบถ้วนตามแผนที่จัดไว้แต่ละวัน ร้อยละ 75
จัดได้ไม่ครบถ้วน สาเหตุเนื่องจากครูไม่ถนัดการใช้ภาษาถิ่น ครูมีภาระมาก และเด็ก
แต่ละคนมีความแตกต่างกันมาก เป็นต้น เมื่อพิจารณากิจกรรมที่สอนมากที่สุด และรองลงไป
ตามลำดับ พบว่า ครูสร้างเสริมทักษะทางภาษามากที่สุด รองลงมา คือ ทักษะทางคณิตศาสตร์
การรับรู้ การเคลื่อนไหว และการสร้างเสริมลักษณะนิสัย สร้างเสริมสังคมนิสัย ทักษะ
กระบวนการคิดเป็นทักษะที่ครูจัดกิจกรรมเพื่อฝึกน้อยที่สุด

4. การจัดสิ่งแวดล้อมและประสบการณ์การเรียนรู้ ครูร้อยละ 100 ยังไม่
สามารถจัดได้ครบทุกมุมประสบการณ์ ครูร้อยละ 75 จัดมุมแบบดาว ส่วนอีกร้อยละ 75
จัดแบบหมุนเวียนสลับกันไป มุมดาวที่ครูจัดมากที่สุด คือ มุมหนังสือ รองลงไปตามลำดับ
คือ มุมบล็อก มุมศิลปะ มุมบ้าน มุมดนตรี มุมธรรมชาติ มุมอิสระ และมุมทราย-น้ำ
เป็นต้น วัสดุอุปกรณ์ตามมุมต่าง ๆ ครู ร้อยละ 80 ตอบว่า ไม่สามารถจัดทำได้ครบที่

ต้องการ ที่เหลือ ร้อยละ 20 ตอบว่า จัดได้ครบดีมาก มีครูร้อยละ 65 จัดให้มีเครื่องเล่น
ในร่มและกลางแจ้ง ตลอดจนจัดป้ายนิเทศเป็นประจำ สำหรับการจัดประสบการณ์ให้
นักเรียนวางแผนปฏิบัติภายในห้องเรียน พบว่า ครูร้อยละ 84 ใช้วิธีสนทนาวางแผนร่วมกับ
นักเรียน ครูร้อยละ 16 เป็นผู้นำนักเรียน ครูร้อยละ 40 จัดกิจกรรมแลกเปลี่ยนประสบการณ์
ก่อนเลิกเรียนทุกวัน ส่วนอีกร้อยละ 60 จัดวันเว้นวัน หรือสัปดาห์ละวัน

5. พฤติกรรมปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูและนักเรียน พฤติกรรมของครูที่เกิดขึ้นมากที่สุด
ที่สุด 4 ลำดับ คือ พฤติกรรมครูบรรยาย ครูถามคำถามเกี่ยวกับเนื้อหา ครูออกคำสั่งทั้ง
ทางทางและวาจา และครูยอมรับความรู้สึกรักของนักเรียน พฤติกรรมของครูนอกจากนี้เกิดขึ้น
ในอัตราส่วนน้อย คือ ต่ำกว่า ร้อยละ 10 ของพฤติกรรมทั้งหมด ส่วนพฤติกรรมของนักเรียน
ที่เกิดขึ้นอย่างเด่นชัดมีเพียงพฤติกรรมเดียว คือ นักเรียนแสดงการตอบสนองรับคำสั่ง

6. การจัดวัสดุอุปกรณ์ ครูได้จัดซื้อ หา และผลิตวัสดุอุปกรณ์ทั้งที่เป็นสื่อ
การเรียนการสอน และที่เป็นวัสดุครุภัณฑ์ที่จำเป็นในห้องเรียนเป็นจำนวนมาก ตั้งแต่ของ
เล็กสุด คือ เมล็ดพืช จนถึงของใหญ่สุด คือ โต๊ะเก้าอี้ และตู้เก็บของ รวมทั้งสิ้น 60
รายการ ครูร้อยละ 82.8 เลือกว่าวัสดุอุปกรณ์ตามความจำเป็นและอีกร้อยละ 17.5 เลือกว่า
ตามคำแนะนำของผู้อื่น ครูร้อยละ 62.5 เป็นผู้จัดซื้อหรือจัดสร้างเอง ส่วนอีกร้อยละ
37.5 โรงเรียนได้ตั้งกรรมการช่วยจัดซื้อและจัดสร้าง ข้อมูลด้านการใช้วัสดุอุปกรณ์ชั้น
เด็กเล็ก พบว่า ร้อยละ 66 ใช้เฉพาะชั้นเด็กเล็ก ส่วนอีกร้อยละ 34 ชั้นอื่น ๆ นำไป
ใช้ด้วย

7. การบริการด้านสุขภาพและโภชนาการแก่นักเรียน ครูร้อยละ 73 ตรวจ
สุขภาพนักเรียนเป็นรายวัน ส่วนร้อยละ 27 ตรวจเป็นรายสัปดาห์และมีบัตรบันทึกสุขภาพ
ด้วย ครูร้อยละ 45 มีเจ้าหน้าที่อนามัยมาช่วยตรวจสุขภาพเด็กโตด้วย มีชั้นเด็กเล็กที่จัด
อาหารกลางวันให้เด็ก คิดเป็นร้อยละ 27 ที่จัดเฉพาะนมและอาหารว่าง คิดเป็นร้อยละ
25 และร้อยละ 2 จัดทั้งอาหารกลางวันและอาหารว่าง

กอบกมล พรหมมา (2529: ฉ) ได้ทำการศึกษาความคิดเห็นของผู้บริหาร และครูอนุบาล เกี่ยวกับการนิเทศภายในโรงเรียน สำหรับครูอนุบาลในด้านปัญหาและขอเสนอแนะ พบว่า

1. ปัญหาทางโรงเรียนอนุบาลขาดบุคลากรที่มีความรู้ความเข้าใจในการนิเทศภายในโรงเรียน โดยเฉพาะอย่างยิ่งขาดบุคลากรที่มีความรู้ในการนิเทศฝ่ายอนุบาล ขาดการสนับสนุนงานด้านอนุบาล

2. ปัญหาด้านครูอนุบาล ครูอนุบาลต้องรับผิดชอบเด็กในชั้นมากเกินไป ครูขาดความกระตือรือร้น ครูไม่ให้ความร่วมมือ ครูไม่เข้าใจการนิเทศจึงเกิดการต่อต้านและไม่ยอมรับ

3. ปัญหาด้านนโยบายการจัดการศึกษาของสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดที่เน้นระดับประถมศึกษามากกว่าระดับอนุบาลในโรงเรียนอนุบาลเอง และปัญหาการโอนการย้าย ครูทำให้ทางโรงเรียนไม่ได้รับครูที่มีวุฒิการศึกษาทางด้านอนุบาล ทำให้เกิดการขาดแคลนครูสอนระดับอนุบาล

4. ปัญหาด้านผู้บริหาร ผู้บริหารมีงานมากทั้งงานในโรงเรียนของตนเอง และงานของกลุ่มโรงเรียน ผู้ช่วยฯ ฝ่ายวิชาการส่วนใหญ่เน้นทางด้านประถมศึกษา เพราะมีชั้นประถมศึกษามากกว่าชั้นอนุบาล และขาดความรู้ทางด้านอนุบาล ส่วนหัวหน้าฝ่ายอนุบาลนั้นต้องเป็นครูประจำชั้นด้วย จึงไม่มีเวลาในการนิเทศเพื่อนครู

บุรินทร์ ทองแมน (2526: 86-88) ได้ศึกษาปัญหาการดำเนินการสอนชั้นเด็กเล็กในจังหวัดบุรีรัมย์ สุรินทร์ และศรีสะเกษ พบว่า ครูไม่เข้าใจวิธีใช้แผนการจัดประสบการณ์ ขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับตัวเด็ก ขาดสื่อ วัสดุประกอบการจัดกิจกรรม ครูไม่มีประสบการณ์ในการสอนเด็กระดับก่อนประถมศึกษา และยังมีครูที่ไม่ผ่านการอบรม

พะเยาว์ เพ็ญประพัฒน์ (2531: บทคัดย่อ) ได้ศึกษาสภาพและปัญหาการจัดดำเนินงานการพัฒนาสุขภาพนักเรียนระดับก่อนประถมศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ เขตการศึกษา 1 พบว่า สภาพการ

ดำเนินงานการพัฒนาสุขภาพนักเรียน ผู้บริหารเห็นว่าได้จัดสถานที่ของเด็กเล็กไว้เป็นส่วนจัดอาหารเสริมด้วยนมถั่วเหลืองแก่เด็ก จัดครูเข้าสอนชั้นเด็กเล็กตามความสมัครใจ และมอบหมายหน้าที่พิเศษให้ครูประจำชั้นอีกด้วย

บังอร ภูมิชาติ (2531: บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการใช้แนวการจัดประสบการณ์ชั้นเด็กเล็กในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดกระบี่ พบว่าจุดหมายหลักในการจัดการศึกษาระดับนี้เพื่อส่งเสริมพัฒนาการทางด้านร่างกาย อารมณ์-จิตใจ สังคม และสติปัญญาแก่เด็ก วิธีการพัฒนาสมรรถภาพของครูผู้สอนคือ การศึกษาจากเอกสารต่าง ๆ และการเข้ารับการอบรมระยะสั้น ที่ตั้งของห้องเรียนชั้นเด็กเล็กตั้งอยู่ในอาคารเรียนเดียวกับชั้นเรียนระดับอื่นแต่อยู่ชั้นล่างสุด วัสดุอุปกรณ์มีจำนวนไม่เพียงพอ ตารางกิจกรรมประจำวันที่ใช้ยึดตามรูปแบบของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (โดยมีการจัดกิจกรรมภายในมากกว่าภายนอกห้องเรียน และกิจกรรมที่จัดมากคือ กิจกรรมเคลื่อนไหวและจังหวะ กิจกรรมเสริมที่จัดมากคือ เพลง ในการวัดและประเมินผลใช้วิธีการสังเกตมากที่สุด ปัญหาที่พบมากคือ การขาดแคลนเอกสารประกอบการใช้แนวการจัดประสบการณ์ การจัดทำ/หา/ใช้สื่อการเรียนการสอนและการจัดทำเอกสารและเครื่องมือการวัดและประเมินผล

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2528: 98) ได้ทำการวิจัยเกี่ยวกับโครงการนำร่อง การจัดชั้นเด็กเล็กในพื้นที่ที่มีปัญหาทางเศรษฐกิจ (2525-2527) สำหรับประเด็นเกี่ยวกับสภาพปัญหาการสอน และสภาพความพร้อมของนักเรียนในชั้นประถมปีที่ 1 พบว่า

1. ปัญหาที่ครูสอนชั้นเด็กเล็กประสบอยู่และเป็นปัญหามาก คือ ครูสอนชั้นเด็กเล็กขาดคู่มือสอนชั้นเด็กเล็ก และไม่คอยเข้าใจเกี่ยวกับเนื้อหาวิชาหลักการวัดและประเมินผลชั้นเด็กเล็ก และการจัดทำแบบ ป.01 และ ป.02 นั้น เนื่องจากเป็นระยะแรกของการทดลองการผลิตสื่ออบรมครูสอนชั้นเด็กเล็ก ผู้บริหารโรงเรียน และศึกษานิเทศก์อำเภอของโครงการพัฒนาการจัดการศึกษาชั้นเด็กเล็ก ซึ่งในระยะต่อไปโครงการพัฒนาการจัดการศึกษาชั้นเด็กเล็กจะดำเนินการพัฒนาสื่อใหม่ประสิทธิภาพสูงยิ่งขึ้น ดังนั้นในการพัฒนาสื่อในโอกาสต่อไป โครงการพัฒนาการจัดการศึกษาชั้นเด็กเล็กจึงควรคำนึงถึงการแก้ปัญหา

ทั้ง 2 ประการ ดังกล่าวข้างต้นไหลลงไปด้วย จึงจะทำให้การจัดการเรียนการสอนชั้น
เด็กเล็กบังเกิดผลดี

2. ในเรื่องของความพร้อมในการเรียนภาษาไทยและคณิตศาสตร์ ผลการวิจัย
พบว่า นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ที่ผ่านการเรียนชั้นเด็กเล็กมาแล้วมีความพร้อมในการเรียน
ภาษาไทย (ด้านการจำแนกความเหมือน การเขียนตามแบบ ความเข้าใจในการฟัง และ
การทำตามคำสั่ง) และความพร้อมในการเรียนคณิตศาสตร์ (การเปรียบเทียบ การรู้จัก
ค่าและเข้าใจความหมายเลข) สูงกว่านักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ที่ไม่เคยผ่านการเรียนชั้น
เด็กเล็กมาก่อน อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .01 ทั้งนี้เป็นเพราะนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ที่
ผ่านการเรียนชั้นเด็กเล็กมาแล้ว ได้ฝึกการเตรียมความพร้อมมาก่อนเป็นเวลาถึง 1 ปีการ
ศึกษา จึงมีความพร้อมสูงกว่า

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย